

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

№ 51 (2275) Год XLIV

Беласток 19 снежня 1999 г.

Цана 1,20 зл.

Інтэграваць ці асіміляваць?

Яўген МІРАНОВІЧ

Такое пытанне пры канцы шасцідзесятых гадоў ставілі сабе кіраунікі Міністэрства ўнутраных спраў Польшчы і некаторыя сакратары Цэнтральнага камітета Польскай аўтаднанай рабочай партыі. Асіміляваць — абазначала весці выключна такую палітыку, якая паспрыяла б пераўтварэнню нацыянальных меншасцей у нацыянальна свядомых палякаў. Як інтэграцыю разумела ся тады яднанне меншасцей вакол агульнаграмадской ідэі — пабудовы сацыялізму ў Польшчы. Прыйм польскому асяроддзю так нахабна не навязвалася камуністычнай ідэалогіі як нацыянальным меншасцям. Тыя самыя слова, якія ахарактарызоўвалі нацыянальнае самаадчуванне палякаў і беларусаў, у выпадку першых ацэнъваліся як праявы патрыятызму, у выпадку другіх — як праявы нацыяналізму.

Пытанне нацыянальнай палітыкі ў сацыялістычнай Польшчы мела шмат паваротаў. У 1952-1957 гадах была спроба партыйных улад арганізаваць нацыянальным меншасцям умовы культурна-асветнага жыцця на tym узроўні, якім карысталіся палякі. Ажыццяўіць гэтую ідэю, аднак, не ўдалося. Польскае грамадства, у tym ліку і большасць лакальны партыйнай наменклатуры, не была зацікаўлена такім ходам падзеі. Немагчымым стала вырашэнне шматлікіх супяречнасцей паміж інтарэсамі паасобных меншасцей, уладай і польскім грамадствам. Украінцы патрабавалі дазволу на вяртанне ў свае вёскі, з якіх іх вывезлі ў 1947 г., амаль два мільёны сілезцаў і мазураў штораз часцей заяўлялі пра сваю нямецкую нацыянальнасць і дамагаліся дазволу на эміграцыю ў Нямеччыну. Уцякаць з Польшчы хацелі таксама ўрэй, пераплоханы новай хвалі польскага нацыяналізму. На Беласточчыне лозунг „кацапы вон” пачулі шматлікія беларусы. На Спішу і Араве каля касцёлаў біліся славакі з палякамі. Ксяндзы не хацелі слухаць пра славацкую мову ў храмах. Пад уплывам польскага нацыяналізму развіваліся ўкраінскі, літоўскі, славацкі, нямецкі, а нават беларускі нацыяналізмы. У такой сітуацыі партыйныя ўлады вырашылі душыць усе нацыяналізмы, а асабліва нацыянальных меншасцей.

Ад 1958 г. гарамадска-культурныя таварысты і прэса на мове меншасцей ме-лі даручэнне партыі пропагандаваць выключна ідэі сацыялізму і пазбягаць пытання ў нацыянальнага характару. Пра гісторыю можна было пісаць і спасылацца на яе выключна тады, калі слу-жыла гэта падтрымцы камуністычных інтарэсаў. Пры канцы пяцідзесятых гадоў цэнтр, які вырашаў пра нацыяналь-

Пасажырскія цягнікі ездзяць у Гайнаўку яшчэ з царскіх часоў.

Ці спыняць цягнікі на Гайнаўшчыну?

Аляксей МАРОЗ

— Праз Гайнаўшчыну праезджае многа цыстэрнаў з таксічнымі хімікатамі. Даюць яны для чыгункі вялікі прыбыток. Частку гэтага даходу можна бы было б прызначыць на нерэнтабельны пасажырскі транспарт, — заявіла ў час пасяджэння Рады Гайнаўскага павета, якое адбылося 30 лістапада г.г., яе старшыня Вольга Рыгаровіч.

Аб намерах улад Польскай дзяржаўнай чыгункі ліквідаваць пасажырскі транспорт з Чаромхі ў Гайнаўку і з Гайнаўкі ў Цісоўку пайнфармаваў у час пасяджэння намеснік старасты Гайнаўскага павета Ежы Сірак. Спыненне пасажырскага транспорту можа тычыцца маршруту з Чаромхі ў Седльцы. Размовы з дырэктаром чыгункі ў Беластоку не далі станоўчага рэзультату, паколькі аб ліквідацыі чыгуначнага транспорту вырашае Генеральная дырэкцыя Польскай дзяржаўнай чыгункі ў Варшаве.

Першымі аб намерах спынення пасажырскага транспорту ў Гайнаўку даведаліся чыгуначнікі з Чаромхі, якім гэта пагражае звольненнямі з працы. Вестка ўстрывожыла чарамшукоў, паколькі амаль кожная сям'я звязаная там з працай на чыгунцы. Моладзь і студэнты сталі непакойцца пра даезд у школы. Вучні з Чаромхі першымі сталі збіраць подпісы супраць ліквідацыі чыгуначнага транспорту.

Дырэктар Падставовай школы ў Чаромсе, намеснік старшыні Рады Гайнаўскага павета Мікалай Міхалюк гаварыў аб паслядоўнасцях спынення чыгуначнага транспорту з Бельска-Падляшскага ў Беласток. Кожны год вучубо ў яго школе канчае каля 60 выпускнікоў, якія найчасцей ездзяць пасля вучыща чаты-

ры або пяць гадоў у гайнаўскія або беларускія школы. Агулам у школы даяджае больш за 200 вучняў. Транспартам карыстаюцца яшчэ чыгуначныя пенсіянеры, якія ездзяць лячыщча ў ведамасці амбулаторыі ў Беластоку, куды, апрача чыгункі, ездзіць толькі адзін аўтобус. Перспектывай спынення цягнікоў найбольш устрывожаны самі чыгуначнікі, якім цяжка будзе знайсці працу ў Чаромсе ці Гайнаўцы.

— Раней, калі яшчэ існавала лакаматыўнае дэпо ў Чаромсе, працавала ў ім каля 500 машыністаў, зараз працуе іх пад 180. Плануеца, што застанеца ў Чаромсе толькі 30 машыністаў. Спачатку могуць нам прапанаваць пераезд у Кракаў ці Катавіцы, дзе малавата машыністаў, але як з сям'ёй туды перабраца? Многім застаецца толькі прыняць увальненне з працы, — кажа машыніст Лявон Кандрацюк з Чаромхі.

Ліквідацыя пасажырскіх праездзаў чыгункай абураны намеснік бурмістра Гайнаўкі Міраслаў Мордан: „Улады чыгункі гавораць аб нерэнтабельнасці пасажырскага транспорту, але калі б здарылася нейкая аварыя цыстэрны з хімікатамі, якія ездзяць праз нашу тэрыторыю, тады пагрозу для людскага жыцця не парыаем да сродкаў, якія чыгунка дакладае да пасажырскіх праездзаў. Пропануюць нам развіваць турызм, а хочуць забраць экалагічны транспорт па пушчы і зручны да яе даезд. Чыгуначную інфраструктуру можна ліквідаваць хутка, але калі ў будучыні скочуць аднавіць яе, напэўна не будзе сродкаў. Калі б нават самаўрады атрымалі нейкія сродкі на ўтрыманне мясцовай чыгункі, то маючы вопыт з вясковымі школамі, якія

[працяг 11]

Захаваць гімназію

У школе і гімназіі ў Чыжах працуе разам 18 настаўнікаў. Беларускай мове вучаць Валянціна Андрасюк і Анна Лаўская, а ў гімназічным класе ў Кленіках — Вера Флярчук. На 27 гімназістай толькі троє не вучыца беларускай мове. У падставовай школе вучыба роднай мове пачынаецца з другога класа, але ў наступным годзе пачненца ў першым.

[болей 3]

Барацьба на гістарычным полі

Зараз сапраўды адбываеца спроба вярнуць гісторыкаў у функцыю пропагандысцкага абслугоўвання ўлады. І зараз адбываеца падзел. Пасля аўвяшчэння незалежнасці ў пачатку 90-х гадоў пераважная большасць гісторыкаў, ледзь не 99%, абяўвіла сябе беларускім патрыётам і пачала працаўаць на ніве беларускай гістарыяграфіі. Пасля прыходу да ўлады Лукашэнкі, які імітуе вяртанне да савецкай мадэлі грамадства, ідзе выразнае раслаенне, відаць хто ёсць хто.

[меркаванні 4]

Аўрора значыць Заранка

Тады Ірэна напісала пра Вялікдзень. Выспала, але ўжо было запозна на друк. У „Нашай пошце” напісалі кароценькі адказ, што калі не можа прыехаць у „Ніву”, дык хтосьці яе наведае. Тады яна адказала, каб абсалютна не прыязджаці, і каб ганаараў не высыпалі — каб яны ішлі на Беларускі музей. Но інчай жыцця ёй у доме зусім не будзе.

[партрэт 8]

Таямніцы святога Мікалая ў Ратушы

Многа легенд ёсць пра св. Мікалая, а адна з іх гаворыць, што як толькі ён нарадзіўся і яго хацелі выкупаць, дык стаў на ногі і стаяў дзве гадзіны. Быццем ужо тады, калі ссаў яшчэ матчыну цыцку, то ў серады і пятніцы „пасціці”: ссаў яе толькі адзін раз.

[выстаўка 9]

Пастскрыптум да біяграфіі

Для Міколы Дварэцкага Язэп быў самай блізкай асобай. Мікола пісаў яму пісъмы на беларускай мове, высыпаў яму свае вершы. Язэп, здаецца, быў адзінай асобай, якой Мікола Дварэцкі расказаў прауду пра свой лёс. Прауды гэтай не выявіў ён нават сваім дзечцям. Афіцыйная біяграфія аказалася амаль зусім несапраўднай. Згаджалася толькі дата нараджэння.

[удакладненні 10]

[працяг 4]

Беларусь — беларусы

Лукашэнка дамогся свайго

8 снежня на каналах расійскага і беларускага тэлебачання Аляксандр Лукашэнка выглядаў троумфатарам. Падпісанне саюзной дамовы з Расіяй, якое ледзь не сарвалася з-за хваробы Ельцына, адбылося. Дамова ратыфікаваная мітай лукашэнкаўскуму сэрцу пракамуністычнай расійскай Думай. Больш таго, Ельцын паабязаў праз некалькі месяцаў падпісаць яшчэ адну дамову — пра саюзную дзяржаву. Ужо існуючая дамова гаворыць толькі пра стварэнне такай дзяржавы, якое можа зацягнуцца да бясконцасці.

Але, ці здолеет Ельцын выкананы сваё абязцанне — пытанне праblemатычнае. 8 снежня ён ледзь трymаўся на ногах і то дзякуючы асабістай падтрымцы Лукашэнкі. Затое апошні адчуваў сябе выдатна. Пасля акту падпісання дамовы, ён шчыра разгаварыўся перад расійскімі журналістамі. Ім было павядомлена, што Лукашэнка Захаду не баіцца. Ужо ўзгоднены дакументы пра стварэнне „мощной” ваенай групойкі на заходнім напрамку. Па словах кіраўніка Беларусі, гэта „объединение белорусско-российских войск... Беларусь взяла на себя обязательство защищать Российскую Федерацию на Западе... Там наша армия, которая будет выполнять союзнические обязательства от Риги до

Кіева”. Што датычыць вайны на Каўказе, Лукашэнка сказаў: „Мы не собираемся участвовать в этом внутреннем росийском конфликте”.

Каб існавала адзінай дзяржава, неабходна адзінай валюта. Лукашэнка паведаміў, што яна будзе ўведзена праз 5 гадоў. Ці не ўпершыню шчыра было заяўлена пра змяненні ў канстытуцыю для поўнага зліцця Беларусі з Расіяй.

Літаральна ўсе расійскія палітыкі падтрымалі факт падпісання дамовы. Зусім інакш выглядала сітуацыя ў Мінску. Ужо ў 11 гадзін 8 снежня, калі ў Маскве пачалася цырымонія падпісання дамовы, некалькі дзесяткаў чалавек пад кіраўніцтвам аднаго з лідэраў БНФ Вечаслава Сіўчыка перакрылі праспект Францыска Скарыны. Людзі трымалі ў руках плакаты з надпісамі: „Абаронім нашых дзяцей! Абаронім Беларусь!”, „Ніякіх саюзаў з акупантамі”. Праз некалькі хвілін яны былі выціснуты з праспекта АМАПам.

Аднак у 17 гадзін рух на галоўнай вуліцы беларускай сталіцы быў зноў спынены, ужо некалькімі сотнямі людзей. Адбылося сутычкі з міліцыяй. У знак пратэсту быў спалены расійскі сцяг. АМАПаўцы затрымалі 11 чалавек, некаторыя з якіх падвергліся катаўнину.

Зміцер КІСЕЛЬ

Гісторыя Беларусі па-польску

На днях на паліцах кніжных магазінau з'явілася кніга Яўгена Мірановіча „Białořuś”. Выпусціла яе варшаўская выдавецтва „TRIO” ў папулярнавуковай серыі „Гісторыя дзяржаў свету ў XX стагоддзі”, якая рыхтуеца супольна з Гістарычным інстытутам Варшаўскага ўніверсітэта. У серыі, у якой прадстаўляеца навейшая гісторыя паслядовых дзяржаў, асабліва пасля II светнай вайны, выйшлі ўжо кніжкі пра Чэхаславакію, Венгрыю, Францыю, Украіну, Іспанію, у падрыхтоўцы — гісторыя Грузіі, Канады, Турцыі, Югаславіі і Ізраіля.

Беларускамоўная версія кніжкі „Białořuś” выйшла некалькі месяцаў таму пад загалоўкам „Навейшая гісторыя Беларусі”, а рэцензію Юры Туровіка на яе пад загалоўкам „Цярністы шлях Беларусі” друкавалі мы ў 45-нры „Нівы”. Польская версія кніжкі багацейшая за беларускую. У ёй змешчаны здымкі са збораў аўтара і ніўскага архіва, карты,

каляндар важнейшых гістарычных падзеяў і бібліографічны паказальнік.

(вл)

налісты, работнікі культуры і асветы. Калі пад канец верасня спынілася высылка „Нівы”, нашы беларускія чытачы тэлефанавалі нам з пытаннем, чаму газета перастала да іх даходзіць. А нам папросту скончыліся гроши на маркі. І вось на днях паўторна нам дапамог Фонд імя Стэфана Баторыя. Як паведаміла нам спадарыня Ольга Катахына Шаткоўска, Управа Фонду вырашыла выдзеліць Програмнай радзе датацыю величынёю 12 480 зл. на высылку 120 экземпляраў штотыднёвіка „Ніва” ў Беларусь. Дзякуючы гэтаму высылка будзе адноўлена і нашы чытачы ў Беларусі будуць атрымліваць бандэролі з „Нівой” на працягу 2000 года.

(вл)

„Край” змагаецца за Беларусь

Спартова-патрыятычная арганізацыя „Край”, якая дзейнічае ў Беларусі ўжо два гады, раней на контакт з журналістамі не выходзіла. Аднак пасля Маршу свабоды 17 кастрычніка, калі на мінскіх вуліцах адбыліся жорсткія сутычкі паміж дэмантрантамі і міліцыяй, у беларускім незалежным друку з'явіліся паведамленні, што хлопцы з гэтай арганізацыі ішлі ў першых шэрагах калоны апазіцыянеру. Апошнім часам у розных беларускіх гарадах і мястэчках пачалі з'яўляцца ўлёткі „Краю”. Такім чынам заслона таямніцы існавання ў Беларусі суполкі маладых патрыётаў была прыўзніта.

— Мы ўбачылі, што кола лідэраў сфермавана. Прышоў час пашыраць арганізацыю, рабіць яе больш масавай, — тлумачыць сітуацыю прадстаўнік „Краю”. — Ва ўмовах поўнай канспірацыі гэта зрабіць складана. Падзея 17 кастрычніка паказалі, што шмат маладых хлопцаў падзяляюць нашы погляды, аднак, не ведаюць да каго звязаны, каб сумесна змагацца за незалежнасць Беларусі, яе гонар і славу.

Аднак разумеем, якая зараз сітуацыя ў краіне і ад канспірацыі не адмаўляецца. Усе нашы сябры маюць псеўданімы. Летам, падчас аднаго з абучэнняў мы наведалі Жыровіцкі манастыр, дзе ўдзельнічалі ў малебне. Калі святар прапрасіў сказаць нашы імёны, каб памяліца за нас, дык аказалася, што як заувесь адзін аднаго не ведае. Але малебен адбыўся. Уражанне было вельмі моцнае і не толькі для нас. У аднаго семінарыста на очы слёзы накаціліся. Ён сказаў: „Хлопцы! Я думаў ў адзін такі. Я за вас увесь час маліца буду”.

— Вашы адносіны да элігії сапрауды ўражваюць. Коенская справа пачынаецца з сумеснай малітвы. Зараз рэдка гэта можна ўбачыць пават у асяроддзі старых людзей. Але сярод вас вернікі розных канфесій, а перавага, здаецца, надаецца праваслаўю.

— Не зусім так. „Край” кіруеца прынцыпам хрысціянскай маралі. На жаль, у Беларусі не было нацыянальнай царквы, што не дазволіла ў мінулым ўзінкнуць моцнай і згуртаванай эліце. Стварыць такую эліту наша задача, а без духоўнасці гэта немагчыма. Мы наладжваєм контакты з усімі канфесіямі. На жаль, для кіраўніцтва Рускай праваслаўнай царквы ідэя беларускай незалежнасці неўспрымальная. Наш жа кліч: Бог, Беларусь, Воля! Наша мэта: Беларуская Незалежная Нацыянальная Дзяржава — дзяржава беларускай нацыі на беларускай зямлі. Але сярод кліру Рускай праваслаўнай царквы таксама ёсьць патрыёты Радзімы. Прыклад — згаданы раней жыровіцкі семінарыст.

— Не баіцесь, што вас абвінаваць у нацыяналізме?

— А мы і ёсьць нацыяналісты. У нармальным сэнсе гэтага слова. Людзі іншых нацыянальнасцей, якія разам з намі змагаюцца за незалежнасць Беларусі, лічым сваімі братамі. Да тых, хто падтрымлівае нашу барацьбу, ставімся талерантна. А тыя, хто выступае супраць беларускага нацыянальнага адраджэння — нашы ворагі. „Край” адмаўляе імперыялізм і шавінізм, камунізм і фашызм, касмапалітызм і псеўданацияналізм.

— Ці не з'яўляецца для сяброў „Краю” галоўным фізічным падрыхтоўкам?

Адпусцілі Чыгіра

Пасля сямімесячнага знаходжання ў турме, 30 лістапада быў вызвалены з-пад варты эксп-прем’ер Беларусі, кандыдат у презідэнты на вясновых апазіцыйных выбарах Міхаіл Чыгір. Аднак гэта не азначае, што яго апраўдалі. Арыштант быў выпушчаны пад падпіску аб нявыездзе. Следства супраць яго працягваеца, адвінавчанне ў крадзяжы дзяржаўных грошоў не знята. Міхаіл Чыгір апынуўся на волі пасля таго, як падпісаў дакумент аб tym, што будзе супрацоўніцаць са следствам, але не „для ліквідацыі ўрону, нанесенага дзяржаве”, як прапанавала прокуратура, а „для выяснення ісціны”, як сцвярджае сам падследны. Ён лічыцца сябе поўнасцю невінаватым, а праслед яго асобы з боку дзяржавы, на думку Чыгіра, носіць выключна палітычны характар.

(зк)

— Пропаганда фізкультуры і спорту, здаровага ладу жыцця адна з задач арганізацыі „Краёвец” павінен у любой сітуацыі пастаяць за сябе і за сваіх сябров. Усё лета праводзім у вышканеных лагерах дзе-небудзь у лесе. Адбываюцца марш-кідкі па ўсёй Беларусі, навучанне рукапашнаму бою і г.д. Але разам з фізічнай падрыхтоўкай адбываецца ідэалагічнае выхаванне. Мы лічым, што зацвярджэнне ў грамадстве беларускай нацыянальной ідэі — жыщёвая неабходнасць. Пакуль гэта ідэя не стане вызначальнай для ўладаў, палітычных сілай, грамадства ў цэлым, не будзе ў Беларусі адзінства народу, ні яго адраджэння, ні палітычна і эканамічна моцнай дзяржавы. „Краёвец” абавязаны ўмесьці данесці нацыянальную ідэю да людзей. А калі навучанне адбываецца ў лесе, калі вогнішча, яно лепей успрымаецца.

— Падчас абучэнняў і акый „краёвец” апранаюць вайсковую форму. Калі атрад „Краю” ідзе калонай маршавым крокам, адчуваюць, што гэта сапрауднае войска. Ці не будзе ваша арганізацыя ў будучай незалежнай Беларусі падмуркам для стварэння афіцэрскага корпусу краіны?

— Хутчай нешта накшталт краёвай абароны ці нацыянальной гвардыі. Мы змагаемся за Беларусь, а не за пасады, за права беларусаў быць гаспадарамі сваёй долі і дзяржавы, а не за магчымасць панаваць над уласным народам. Якая б не была ўлада ў Беларусі, мы будзем яе падтрымліваць толькі датуль, пакуль яна дзейнічае ў інтэрсах нацыі, а не ў сваіх уласных.

Што датычыць вайсковай формы. Яна дысцыплінует і яднае. „Край” не партыйная арганізацыя, а хутчай ордэн, адна сям’я. Мы сваіх хлопцаў баронім у любой сітуацыі і ў любым месцы. Кожны адчувае падтрымку ўсіх.

— А якія ў вас адносіны з сучаснымі палітычнымі апазіцыйнымі партыямі?

— Можам супрацоўнічаць з тымі, хто стаіць на грунце беларускай нацыянальной ідэі, для каго мэта — пабудова Беларускай Незалежнай Нацыянальнай Дзяржавы. Але, для тых, для каго галоўнае дабіцца ўлады, і якія дзеля гэтага могуць пайсці нават на дамову з існуючым рэжымам, ніякіх сэнтыментаў у нас няма.

— Хто можна стаць „краёўцам”?

— Той, каму споўнілася 16 гадоў, хто годна прайшоў кандыдацкі тэрмін. Пасля прыняцца прысягі на вернасць Беларусі, ён можа стаць сябрам „Краю”. Хлопцы пасля 14 да 16 гадоў маюць магчымасць уваіцца ў склад нашага юнацтва.

Зміцер КІСЕЛЬ

Захаваць гімназію

— Цяжка было стварыць гімназію, бо патрабуецца, каб пасля трохгадовага набору вучылася ў ёй прынамсі 150 вучняў, а мы прадбачаем, што ў нашай гміне будзе каля 100 гімназісташ. Стварылі мы два першыя гімназічныя класы, карыстаючыся выключэннем, якое датычыць гмін з асаблівай дэмографіяй і распалажэннем, — кажа дырэктар Публічнай гімназіі і Падставовай школы ў Чыжах Міраслаў Пяткевіч. — Будзем намагацца адчыняць чарговыя класы і захаваць гімназію ў сваёй гміне.

У гімназіі вучыцца 27 вучняў: 15 у Чыжах і 12 у Кленіках. Кандыдаты ў гімназію гэта перад усім вучні трох падставовых школ. У Чыжах вучыцца 96 вучняў, у Кленіках 65, а ў Курашаве больш за 30. Аднак зараз гэта бацькі вырашаюць куды пасылаць сваіх дзяцей, таму ў Пачатковай школе ў Кленіках вучыцца 31 вучань з вёсак Нарваўскай гміны — з Гародчына, Козлікаў, Ляхоў, Тыневіч-Малых, Тыневіч-Вялікіх, Істока і Лапухоўкі. Некаторыя з іх могуць пазней трапіць у чыжоўскую гімназію.

Школы карыстаюцца зараз двумя аўтобусамі, якія давозяць вучняў у Кленікі і Чыжи. Дзеці з Курашава жывуць недалёка ад вёскі і ходзяць у школу пешатою. Войт Чыжоўскай гміны Грыгорый Мацкевіч наракае, што сродкаў з дзяржавага бюджету не хапае на

ўтриманне школ і за апошні год трэба будзе дакласці з гміннага бюджету 345 тысяч злотых.

— Каб школа не вяла гаспадарчай дзейнасці, цяжка было б нармальна працуваць, — заяўляе дырэктар Міраслаў Пяткевіч. — У нас свой трактар і прычэпы, якімі выконваю гаспадарам паслугі. Сваёй зямлі ў нас 5 гектараў і да мінулага года яшчэ гадавалі свіней. Зараз з-за нерэнтабельнасці гадоўлю ліквідавалі, а поле людзі арандуюць. Аднак крыху прадуктаў сваіх ёсць, дык і абеды ў нас яшчэ танныя (усыго 1,5 зл.).

У школе і гімназіі ў Чыжах працуе разам 18 настаўнікаў. Беларускай мове вучыцца Валянціна Андрасюк і Анна Ляўская, а ў гімназічным класе ў Кленіках — Вера Флярчук. На 27 гімназісташ толькі троє не вучыцца беларускай мове. У падставовай школе вучоба роднай мове пачынаецца з другога класа, але ў наступным годзе пачненца ў першым. Сярод 84 вучняў, якія могуць хадзіць на ўрокі беларускай мовы, такой магчымасцю не карыстаецца 19 асоб, перад усім дзеці з каталіцкіх сем'яў.

Настаўніца Анна Ляўская інфармуе, што настаўнікі самі складалі праграму па беларускай мове для гімназічных класаў. У першым класе выкарыстоўваецца падручнік да сёмага класа быўшай падставовай школы. Вучні любяць гісторычныя тэмы. На занятках

З камп'ютарам працуюць чыжоўскія гімназісткі Паўліна Кендыс, Паўліна Петручук і Эмілія Кандраюк.

вядуцца гутаркі пра помнікі мінуўшчыны. У мінульым годзе вучні ездзілі ў Беларускі музей у Гайнаўку, а цяпер плацнью паехаць у скансэн Дарафея Фіёніка ў Студзіводы.

Карыстаючыся праграмай „Інтэрнэт у кожнай гміне” ў мінульым годзе школа атрымала 10 камп'ютэраў. За невялікай аплатай вучні могуць карыстацца Інтэрнэтам у вольны аడ заняткай час.

У класах I-III вядзенца інтэрграванае навучанне, за выключэннем заняткай па беларускай мове. Блокавае навучанне ўведзенае толькі ў IV класе.

— Толькі ў лістападзе прыйшлі некаторыя падручнікі па блокавай вучобе, а да гэтага часу настаўнікі мусілі карыстацца старымі прадметнымі дапаможнікамі, — паясняе дырэктар Міраслаў Пяткевіч.

Дырэктар лічыць, што вучням патрэбны і адпачынак. Кожны 2-3 тыдні паасобныя класы ездзілі ў Беласток купацца ў басейне, наведвалі Беластоцкое аддзяленне Польскага тэлебачання. Выезды арганізаваліся пры падтрымцы гімнінай управы.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Святыя вясны

Хто не марыў пабываць у славутых курортах, такіх як Сан-Рэма або Сен-Трапез ці гарадах, такіх як Сан-Паул, Сант'яга-дэ-Кампастэла або Сан-Францыска? Слаўным гэтым мясцовасцям былі прысвоены імёны прарокаў або святых, каб, відаць, заступаліся за штодзёншчыну іх жыхароў. Мне таксама марыцца там пабываць, але можна гэта будзе здзейсніць пэўна тады, калі ўжо ў нейкай пастаянна абязнай нам светлай будучыні будзем еўрасаюзнымі ба-гацеямі. А на сённяшні дзень або трэба марыць пра нейкую залатую рыбку ці шчасце ў таталётку, або папросту змі-рыца са сваім становішчам.

Выбраў я другі варыянт, бо ж іншага выбару няма. Рашыў я тады наведаць Ярылаўку — мясцовасць, якой прысвоена імя славянскага язычніцкага бoga Ярылы. Ярыла — бог урадлівасці і пачуццёвага кахання. Гэта малады, прыгожы юнак, ён раз'язджае на белым кані. У Юр'еў дзень Ярыла прыязджае на зямлю; у гэты ж дзень упершыню выпускаюць скаціну ў поле. І ў наступныя дні, да канца красавіка, беларусы ўшаноўвалі Ярылу. Яшчэ нядаўна святкаванне яго суправаджалася карагодам, песнямі, папойкай. Гэтак пра Ярылу напісаны ў выдадзеным выда-вецтвам „Беларуская энцыклапедыя” да-веденіку „Міфы бацькаўшчыны”.

Найменне Ярыла выводзіцца ад старынства славянскага слова „яр” — вясна, свято, жар, якое ў іншых індаеўрапейскіх

мовах абазначала „год”, напр. *Jahr* у нямецкай ці *year* у англійскай; паколькі ў старожытнасці год пачынаўся вясною, то ў славян „яр” прыняў значэнне „вясна”, як у славакаў *jar* ці ў чэхах *jaro*. Дый імёны Ярміла, Ярамір ці Яраслаў прысвойваюць бацькі дзесяцям дзеля ўрадлівасці... А прысутнае ў слэнгу польскай моладзі слова *jarać* вяртае абазначаема ім курэнне да яго этымалагічных вытокаў.

Ярылаўка, сёння невялікая вёска, калі Баброўнік, раскінулася на невялікай градзе, — быццам *Кальварыя* нейкая, — побач шашы ў Лужаны. Аднак у дажджлавы дзень, 30 лістапада, я, едучы з Баброўнік — знізу, пабягнуў павярнуць у Ярылаўку, каб не застрагнуць у гліністым балоце. Завярнуўся я далей і з напрамку Лужан, з невялікім разгонам зверху пераадолеў я тую грязь. Пашчасціла мне, бо на адным з першых панадворкаў убачыў я гаспадара. Занадта многа то я ад яго не пачуў, бо калі ён даведаўся, што я з „Нівы”, дык падарай мне падацца далей:

— Там бацька аднае, што ў „Ніве” працуе, жыве; хай ён вам расказвае...

Растлумачыў я яму аднак, што ўрадлівік Ярылаўкі Лена з Казлоўскіх Глагоўская не працуе, толькі піша ў „Ніве”. Спытаў я яшчэ, ці ў вёсцы ёсць тэлефон; ёсць у аднаго гаспадара, але ён не ўсім дазваляе карыстацца ім.

— То ў вас няма згоды?! — заключыў я.

Мой суразмоўца не запярэчыў; значыць у Ярылаўцы жывуць шчырыя бела-

русы — *sami swoi*. Але вось у вёску пра-клалі тэлефонную лінію, таму і ўезд з шашы пасля раскопак поўны гразі. Колькі тэлефонаў будзе пастаўленых у Ярылаўцы, яс жыхар не ведаў. Тады спытаў я пра солтыса, але ў Ярылаўцы солтыса няма.

— А дзе ваш солтыс: у Баброўніках?

— У Баброўніках хіба таксама няма.

— То дзе?

— Бадай у Коматаўцах...

— Але калі паставілі телефон, дык хіба нехта ж прапанаваў і вам?..

— Ніхто нічога не гаварыў. Пра нішто нас не паведамляюць. Адно толькі пра падаткі заўсёды помніць.

Мой суразмоўца абраўляе гаспадарку. Трымае каня, кароўку, пару свіней, куры... Зямлю перапісаў на сыноў, якія жывуць у Беластоку. Зямлю абраўляюць усе. У вёсачцы два трактары; адзін мае брат майго субядніка, які на зіму ўжо выехаў у Беласток. А зімаваць у вёсцы асташацца дзесяць душ. Калі пытаю пра іх узрост, мой 69-гадовы субяднік адказвае:

— Усе такія, як я — старое *trup'ё*.

Прайшоўся я па вёсачцы жвіровай вулічкай. Не забрахаў ніводзін сабака, маўчай і статачак крыклівых наогул гусей, якія, бывала, збераглі калісь Вечны Град... Адна хата абабіта *сайдынгам*, дзве хаты шалёўкай. Некалькі хат пустых. Адзін панадворак абрастае бярэзіна. Але ўзводзіцца і дзве новыя хаты, адна з іх традыцыйная — драўляная, але другая ўжо нясе подых вялікага свету — яна стаўцца з пустакой. Можна падумаць: парадокс — навошта тут новыя хаты, калі асталося адно старое *trup'ё*?

тым, што няма сэнсу арганізацца гурткі, а неабходна гуртаваць актыў пры павятовых праўленнях БГКТ і разам з ім ажыццяўляць ініцыятывы ў паасобных гмінах і вёсках. Разважалася магчымасць увядзення ў школах навучання беларускай мовы.

Удзельнікі канферэнцыі (каля 30 асоб) выбралі Павятовае праўленне БГКТ з адзінаццаці чалавек. Яго Прэзідый складаюць: Аляксандар Мудэль — старшина, Лідзія Лук'янюк — намеснік старшины, Міраслаў Верхай — сакратар і Адам Моічэк — скарбнік. Старшиною

трэба тут аднак не забываць, што вёсцы прысвоена імя Ярылы, язычніцкага бoga ўрадлівасці і пачуццёвага кахання, сімвалічнае вясны... А наши язычніцкія продкі прысвячалі сваім багам месцы асабліва багатыя прыроднымі каштоўнасцямі, харастром Боскага тварэння. І так пэўна было з Ярылаўкай, якая ўзвышаецца над зааснікам вяночкам, што вырастает з пралываючага ў падножка грады ручайка. І сёння ў жыхароў гарадоў адзываеца тая атавістычная язычніцкая цяга да прыродных каштоўнасцей, дзе, у адрозненне ад Сан-Паулу ці Сан-Францыска, можна ў цішыні і задуменні любавацца харастром Тварэння і поўнымі грудзьмі дыхаць Яго водарам.

Унукі сённяшніх жыхароў нашых вёсак, маладыя і прыгожыя, як Ярыла, юнакі і паненкі, наведваюць радзіму сваіх дзядоў падчас канікул. І на свой лад некаторыя з іх водзяць сучасныя кара-гody, суправаджаючы іх спрадвечнай папойкаю. У суседніх Ярылаўцах Баброўніках карагодам тым здаряеца спыніца на віадуку, па якім праложана сённяшняя баброўніцкая вуліца, і адтуль апарожненымі бутэлькамі цаляць у шыбы праезджаючых нізам міжнародных аўтапураў. Не ведаю, ці нават у Лас-Вегас магчымыя такія ўцехі! А гуляць можна цэлую ноч, бо калі нават дзве гадзіны пасля поўначы закрываеца баброўніцкая крама з *aqua vitae*, тады можна падацца на недалёкую заправочную станцыю, дзе кругласутачна можна запраўляцца любым гаручым.

Аляксандар ВЯРЫЦКІ

рэвізійнай камісіі паўторна выбраны Сцяпан Рошчанка.

Пасля абеду ўдзельнікі канферэнцыі прысутнічалі на дабрачынным канцэрце, арганізаваным ГП БГКТ і Дэканальнym інстытутам праваслаўнай культуры ў Сямітычах, які ўзначальвае настаяцель Петра-Паўлаўскага прыхода Андрэй Якімюк. Гроши ад продажу білетаў прызначаны на патрэбы ўспомненага Інстытута. У канцэрце выступілі „Прымакі” з Беластоком, „Чыжавяне” з Чыжоў і мясцовы гурт „The Best”.

Міхась ХМЯЛЕЎСКІ

Павятовая канферэнцыя БГКТ

Адна з пастаноў XIII З'езда БГКТ абавязала Галоўнае праўленне дастасаваць структуры сваёй арганізацыі да новага адміністрацыйнага падзелу краіны. Выконваючы гэту пастанову ГП БГКТ прыступіла да арганізаціі павятовых праўленняў БГКТ. Першая такая канферэнцыя адбылася 27 лістапада г.г. у Сямітычах. Удзельнічалі ў ёй падстадёнкі ўсіх беларускіх асяроддзяў Сямітычскага павета. Пасля кароткіх справаўдзяў цяперашняга старшыні аддзела Мікалая Пра-

Барацьба на гістарычным полі

26-27 лістапада г.г. у Беластоку праходзіла навуковая канферэнцыя „Грамадска-палітычна жыццё на Беларусі ў 1939-1941 гадах”, якую арганізавалі Беларускае гістарычнае таварыства і Кафедра беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку. Пра стан гістарычнай навукі ў Беларусі запытаі мы беларускіх навукоўцаў, якія прымалі ўдзел у канферэнцыі.

Дацент Рыгор ЛАЗЬКО — былы загадчык Кафедры ўсегульных гісторыі Гомельскага ўніверсітэта, дактарант БДУ у Мінску:

— Я раскажу адну гісторыю, якая здарылася са мною. На гэтым прыкладзе лягчэй будзе зразумець, што адбываеца ў нашай гістарычнай навуцы. Некалькі гадоў назад з'явіліся першыя айчынныя дапаможнікі, недасканалыя, без метадычнага апарату, ілюстрацый, у мяккай вокладцы. Прайшло некалькі гадоў і летасі з'явілася другое выданне, перапрацаванае, з добрым метадычным апаратам, ілюстрацый. Маю на ўвазе падручнікі да IX класа. І вось на старонках презідэнцкага часопіса „Беларуская думка” выступіла настаўніца з крытыкай падручніка ў абразлівым, агресіўным тоне. І завяршаеца гэта публікацыя рэдакцыйным каментарыем: „Вось быў у свой час Паўлік Марозаў у Савецкім Саюзе, які выдаў свайго бацьку. Дык вось цяпер у нас з'явіліся такія гісторыкі, якія прадаюць, так як Марозаў, сваю айчыну”. Гэта мы і ёсць — аўтары школьнага дапаможніка. Можна здагадвацца, што ў падручніку не так напісаны, як бы настаўніцы хацелася, а б Вялікай Айчыннай вайне. Напрыклад, у адным месцы напісаны, што вайну выиграваў дэмакратычны дзяржавы ў саюзе з СССР. Аўтары мелі на ўвазе той факт, што Савецкі Саюз не быў дэмакратычнай дзяржавай, ён выйграў вайну разам са сваім дэмакратычнымі саюзікамі. Напэўна яе пакрыўдзіла тое, што Савецкі Саюз паставілі быў на другі план. Гэта падавалася аўтарамі ў іншым зусім кантэксьце.

Ёсць дзве асноўныя прычыны барацьбы на гістарычным полі. Змагаючыца не прафесіяналы, не ідзі, не погляды ці канцепцыі, а толькі, на жаль, палітычныя пазіцыі, для абароны якіх выкарыстоўваюцца і матэрыялы гісторыі. Адна з прычын гэтай барацьбы заключаецца ў тым, што чалавек бароніць пэўныя палітычныя перакананні і звязаныя з імі палітычныя пазіцыі. Можна сказаць інакш: людзі абараняюць учараашні дзень, людзям усё яшчэ не хо чацца прызнаць, што нельга вярнуць тое, што было, што сацыялістычны лад і СССР як форма арганізацыі шматна-

цыянальной дзяржавы зжылі сябе. Другая прычына — чиста психалагічная. Некаторым людзям балюча, не пад сілу адараўца і выкінуць за сябе ту ю свядомасць, з якой чалавек зжыўся. Многім здаецца, што яны як бы дарма празілі жыццё. І гэты психалагічны фактар асабліва важны для людзей стала га ўзросту, у якіх наперадзе фактычна ўжо няма нічога.

Насталыя па мінулым у нармальных умовах рэалізуецца шляхам дэмакратычнай барацьбы. У нас сітуацыя крыху іншая. На жаль, імкненне звязанае са спробамі рэстаўрацыі старога, з'яўляецца даволі магутным рухавіком, стымулам практычных дзеянняў у палітыцы. Возьмем хада б святкаванне 60-годдзя аб'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі. У мяне склалася ўражанне, што было яно выкарыстанае для таго, каб абурнаваць, падмацаваць цяперашнюю палітыку інтэграцыі на Усход, каб паціху ўводзіць у грамадскую свядомасць, што быццам бы працягваеца той самы працэс, адным з этапаў якога былі падзеі 1939 года. На жаль, на гістарычную навуку ўплывовыя палітычныя колы глядзяць як на служанку палітыкі. Хочуць яны вярнуць гістарычную навукы ту ю ролю, якая ёй была выдзелена з часоў існавання савецкай улады.

Прафесар Аляксей ЛІТВІН — загадчык Аддзела ваеннай гісторыі Інстытута гісторыі Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі:

— Мой калега, Рыгор Лазько, выказаў занадта песімістычны погляд. Гістарычнае навука ў сёняшні час у Беларусі перажывае не лепшы час, тым не менш, як бы гэта таго камусыці не хацелася, усё ж такі пакуль развіваеца ў становічым і прафесійным рэчышчы. Даследуеца шмат новых проблем: гісторыя беларускай дзяржаўнасці, Беларускай Народнай Рэспублікі, праблемы беларускай эміграцыі, акупацыйнага рэжыму, рэлігійнага жыцця і г.д. У нас абараняюцца дысертациі, тэмы якіх раней ніхто не мог нават паставіць. Аптымістычныя ноткі бачу ў тым, што ў гістарычную навуку ўлілася новая хвала моладзі, якая сфарміравалася (школа, інстытут) у наш час, якая не вывучала гісторыю КПСС, а пачынала

сваё ўсведамленне гісторыі Бацькаўшчыны з прац Усевалада Ігнатоўскага ды Міколы Ермаловіча. Аднак ёсць пэўны ціск, своеасаблівае бачанне гістарычнага мінулага і праблем гістарычнай навукі з боку высокіх улад, асабліва палкоўніка Замяталіна і яго атачэння. Я лічу, што такі „камісарскі” падыход безумоўна не на карысць развіццю як гістарычнай навукі, так і гістарычнай свядомасці нашага народа. Я маю на ўвазе яго заўвагі па гістарычных падручніках. Замяталін раней рабіў усё, каб перамог Кебіч, а ў рэшце рэшт аказалася, што ён яго дыскрэдытаў. Сёння Замяталін і кампанія выконваюць іншы заказ. Бядой нашай улады лічу тое, што яна, як і раней КПСС, не робіць заказ на сапраўды наўковое асвяленне гістарычнага мінулага. Няবеданне свайго гістарычнага мінулага прыводзіць і да памылак у сучаснай палітыцы. Складваеца ўражанне, што ранейшая ўлада, калі былі першыя сакратары, усё-такі нейкім чынам цікаўлялася думкай гісторыкаў. Любое пытанне дэталёва распрацоўвалася разнымі аддзеламі ЦК КПБ, рабіліся запыты ў інстытуты, Акадэмію Навук, маглі папрасіць рады ў маскоўскіх аўтарытэтатаў. На аснове розных звестак, часам супрацьлеглых, ствараўся нейкі дакумент. Сёння навука папросту ігноруецца. Ціск улады адчуваеца такім чынам, што нельга выдаць наўковую працу — няма грошай на выданне, што прыватныя выдавецтвы баяцца прынесьці заказ, што ў Акадэміі Навук пад выглядам Рэдакцыйна выдавецкага аддзела (РИЗО — Редакционно-издатэльскі отдел) фактычна ўвялі цэнзуру. Але, у прынцыпе, гісторыкі пакуль што яшчэ могуць працінунуць у друк свае апрацоўкі. І спаквала гэта робіцца. Думаю, што ўладам не пад сілу спыніць працэс развіцця жывога арганізма гістарычнай навукі, таму што развіваеца ён незалежна ад улад. Тым больш, што ў Расіі ў нашых суседзяў ён развіваеца больш інтэнсіўнымі тэмпамі. Польскім гісторыкам лягчэй праца ваць, бо існуе дзяржаўная канцепцыя погляду на дзяржаву і яе гісторыю. У нас пакуль іншыя карціна.

Прафесар Аляксандар КРАЎЦЭВІЧ — Кафедра гісторыі Беларусі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта:

— У выступленні Аляксея Літвіна прагучэла аптымістычныя ноткі, што ўладам не ўдасца задушыць свабодную наўковую думку. Але ў мяне на-

строй больш песімістычны, таму што рэжыму ўдалося адсекчы прафесійную беларускую навуку ад галоўнай яе задачы — гістарычнай асветы грамадства. І мы, гісторыкі, аказаў гэтому меншы супраціў чым маглі. Старыя камуністы, якія выдатна разумеюць значэнне апрацоўкі масаў, увялі свае бяздарныя, прарэжымныя, прапагандыстычкі падручнікі. Не здолелі мы не толькі гэтому паставіць нейкі заслон, але не здолелі нават арганізаць нейкую заўважную форму супраціву. Самая галоўная небяспека для беларускай наўкі — адлучэнне ад уздзяяня на масы беларускага народа. Паўстае небяспека, што беларуская гістарыяграфія можа ўвогуле перастаць існаваць як гістарыяграфія беларуская. Ці будзе каму нас чытаць, калі прапаганда ўвядзе свае падручнікі ў дзеянне і гэта дасць плён?

Зараз сапраўды адбываеца спроба вярнуць гісторыкаў у функцыю прапагандыстычкага абслугоўвання ўлады. І зараз адбываеца падзел. Пасля аўвяшчэння незалежнасці ў пачатку 90-х гадоў пераважная большасць гісторыкаў, ледзь не 99%, аўвіла сябе беларускім патрыётамі і пачала працаўаць на ніве беларускай гістарыяграфіі. Пасля прыходу да ўлады Лукашэнкі, які імітуе вяртанне да савецкай мадэлі грамадства, ідзе выразнае расслаенне, відаць хто ёсць хто. Адны гісторыкі пайшлі на службу рэжыму, другія, а іх шмат, захавалі свой твар. Небяспека прайўляеца ў тым, што гісторыкі-калабаранты здольны да размнажэння. Ужо зараз абараняюцца дысертациі, якія патрабны рэжыму. І ў майі ўніверсітэце з'яўляюцца новыя выкладчыкі і аспіранты, якія зноў пішуць пра развіццё сацыялізму.

Я не веру ў існаванне гістарычнай наўкі, якая не мае непасрэднага ўплыву на масавую свядомасць, не толькі праз падручнікі. Мы, напрыклад, не можам зрабіць заслон непрафесійной папулярнай літаратуре. Калі ў Польшчы нейкі літаратар ці дрэнна адукаўаны гісторык напіша нейкую лукту, яму праз паўгоды да хоць вешайцца. Гістарычнае асяроддзе здолее стварыць такую атмасферу непрынядзяць, крэтыкі, што проста грамадства не ўспрыме гэтага псеўданавукоўца. Наша галоўная задача — думаць не пра нейкія акадэмічныя праблемы, а пра то, як арганізаць выжыванне нашай гістарычнай наўкі. Першае, што мы павінны зрабіць, аддзяліцца ад калабарантаў, каб грамадства бачыла нашу пазіцыю.

Запісаў Віталій Луба

Інтэграваць ці асіміляваць?

[1 — працяг]

на палітыку ў Польшчы пачаў перамышляцца з Цэнтральнага камітэта ПАРП у Міністэрства ўнутраных спраў. У 1964 г. гэтае ведомства ўзначаліў Мечыслаў Мочар, а намеснікаў міністра яўрэйскага паходжання падмянілі маладымі чэкістамі з правінцыі, якія рваліся да ўлады. У наступных гадах змены кадраў у гэтым Міністэрстве пайшли ў напрамку іх „unarodowienia”.

11 красавіка 1967 г. адбылося пасяджэнне калегії МУС, якое мела абмеркаваць прынцыпы нацыянальнай палітыкі ў найбліжэйшай будучыні. Удзельнічалі ў ім, апрача Мочара, яго намеснікі — Францішак Шляхціц і Тадэвуш Дрызэк, кіраўнік Адміністрацыі на дзяржаве ЦК ПАРП Веслав Ацепка, адказны за нацыянальныя праблемы ў партыі і дырэкторы дэпартамента МУС.

Сабраныя былі згоднымі, што нацыянальная палітыка павінна пайсці ў напрамку асіміляцыі. Дыскутувалі толькі пра методы і спосаб выкарыстання грамадска-культурных таварыстваў у працэсе апалаўчвання меншасных асяроддзяў. Віцэ-міністр Шляхціц меркаваў, што існуюць дастатковыя механізмы дзеля асіміляцыі і што яна праводзіцца даволі паспяхова. Звяртаў увагу на беларусаў і літоўцаў, сярод якіх палітыку МУС беспроблемна праводзілі ўлады таварыстваў. Пад поўным кантролем было таксама ўкраінскае асяроддзе. Дырэктор II дэпартамента Крупскі паставіў аднак пытанне, ці ўвогуле патрэбныя меншасныя арганізацыі, выказаў прытым перакананне, што працэс асіміляцыі можа пайсці нават хутчэй без іх дапамогі. Шмат удзельнікаў нарады падтрымала Крупскага. Мочар, аднак, быў супраць.

Аргументаваў, што ліквідуючы таварысты МУС патраціць кантроль над шматтысячнай групай грамадзян.

Прысутны на пасяджэнні калегіі прадстаўнік Цэнтральнага камітэта ПАРП поўнасцю падтрымліваў новыя ідэі, якія нараджаліся ў галоўах супрацоўнікаў МУС. Асноўным пытаннем, якое, аднак, вырашалася падчас гэтай нарады была ўзурпация падвойскай арганізацыі гісторыкаў. Прыватнасць яўрэйскіх кіруючых органах партыі, дзяржаўнай адміністрацыі, рэдакцыях газет, выдавецтвах, універсітэтах, сярод пісьменнікаў, акцёраў, рэжысёраў бачылася ўдзельнікам дыскусіі як вялікая пагроза для польскай дзяржавы. Не бачылі магчымасцей іх асіміляцыі ні амежавання іх узделу ў грамадска-палітычным жыцці шляхам палітычных дзеянняў. Па загадзе Мочара было вырашанае правесці фінансавыя кантроль Яўрэйскага грамадска-культурнага таварыства і іншых установ гэтай меншасці. Планавалася антыяўрэй-

ская акцыя на некалькі гадоў. Аднак два месяцы пазней пачалася ізраільска-арабская вайна і вырашэнне яўрэйскай праблемы ў Польшчы пайшло маланкаў наперад. У 1968 г. большасць яўрэйскай вымушана была ўцякаць з Польшчы.

У МУС пастаянна распрацоўваліся праграмы палітыкі ў адносінах да іншых меншасцей. Таварысты і няпольскамоўная прэса мелі перш за ёсць змагацца з сусветным імперыялізмам, нямецкім рэзвізіянізмам, каланіялізмам, прапагандаваць палітыку партыі і прыклады супольнага з палікамі змагання за сацыялістычныя ідэі. Ніводзін дакумент, які выйшаў з рук супрацоўнікаў МУС ці ЦК ПАРП не ўспамінаў, што, напрыклад, БГКТ мае ажыўляць культурную актыўнасць беларусаў ці развіваць школьніцтва на роднай мове. Віншавальныя граматы і медалі прысвойваліся за паслухманасць, а беларусы заўсёды імкнуліся быць „добраімі грамадзянамі”.

Яўген МІРАНОВІЧ

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Прынцэса Нехачу

Жыла-была на свеце прынцэса, і звалі яе Нехачу. Раніцою слугі будзяць яе ўставаць, а прынцэса крычыць:

— Не хачу!

Слугі да ложка бліжэй падступаюць, а яна каторага нагою з-падкоўдры — бэнц!

Тыя з другога боку заходзяць, а прынцэса ім кулаком у нос:

— Не хачу ўставаць!

— І валеяцца ў ложку, пакуль бакі не адлежыць ды есці не захоча. Нарэшце падымецца.

Слугі ёй тазік з вадою нясуць, кавалачак мыла духмянага, каб умылася пасля сну. А яна тое мыла ў тазік — боўць!

— Не хачу ўмывацца!

Паснедае прынцэса пірагамі ды кісялямі — за ўрокі пара брацца. Слугі ёй кніжкі, сшыткі нясуць. А яна зноў:

— Не хачу вучыцца!

І колькі ні просяць, колькі ні ўгаворваюць — і кароль з каралевам, і слугі, — і нават узяцца за кніжку не хоча.

Так і расла прынцэса, адно любімае слова гаворачы:

— Не хачу!

Ішлі гады, прынцэса падрастала. Вось ужо і замуж ёй пара. Але хто возьмез такую — лянівую ды невучоную?

А кароль з каралевам самі рады ўжо былі б збыць прынцэсу са двара. Падгаварылі яны слуг, тыя схапілі прынцэсу, сілком памылі, прычесалі, у прыгожую сукенку прыбрали, на багатае крэсла пасадзілі.

І пачалі прынцэсе кавалераў называць.

Прыскакаў на кані каралевіч з Заходняга каралеўства. Прыйшла прынцэса, скінула прыгожую сукенку, у якую слугі яе апранулі, не давала больш сябе ні ўмываць, ні прычесваць, яшчэ з большаю злосцю кречала ўсім:

— Не хачу за яго замуж, у яго нос доўгі!

Пакрыўдзіўся каралевіч, паскакаў назад у сваё каралеўства. Прымчаўся на аленях царэвіч з Паўночнага царства. Глянула на яго прынцэса, зморшчылася:

— Не хачу за яго замуж, у яго вочы касяя!

Пакрыўдзіўся царэвіч, памчаўся назад у сваё царства.

Прыехаў на вярблюдзе хан з Паўднёвага ханства. Глянула на яго прынцэса і нос закапыліла:

— Не хачу!

А гады каціліся, каціліся. Вось памерлі ўжо кароль з каралевам. Слугі

не хацелі больш

служыць прынцэсе і паразбягаліся. Засталася яна адна

і ўялікім палацы. Палац той за гады састарэў — падлога паламалася,

печы пахіліліся. І сама прынцэса пастарэла — валасы пасівелі, твар

зморшчыўся, спіна сагнулася. Ходзіць

адна па цёмным палацы ў падранай адзежы, з кудлатымі сівымі валасамі, і толькі совы ды кажаны вакол яе лётаюць.

Усе людзі гаварыць пачалі, што ў палацы жыве злосная ведзьма. А хто бачыў яе зблізку, ніколі не мог падумаць, што некалі гэтая ведзьма была прынцэсаю.

Лідзія АРАБЕЙ

Зубры

Як ідуць — чутно здаля.

Як бягучь — дрыжыць зямля.

Рантам стыняца, нібы

карчаватыя дубы.

Два рагі, бы два сукі.

Фота Малгажаты ШУМИЛЕС

Цёмна-бурыя бакі.

Не ад працы цяжкай, не.

Па гарбу ў іх на спіне!

Хто прыдумаў, што зубры — беларускія цары?

Не цары — гаспадары ў дрымучым гуничары.

Як ідуць, бары гудуць.

П'юць — успеняца азёры.

Зарыкаюць — нікнуць зоры.

Узвышаюцца, як горы.

Хоць звяры яны, ды ўсё-ткі неўміручыя, бы продкі.

Прыемная сустрэча

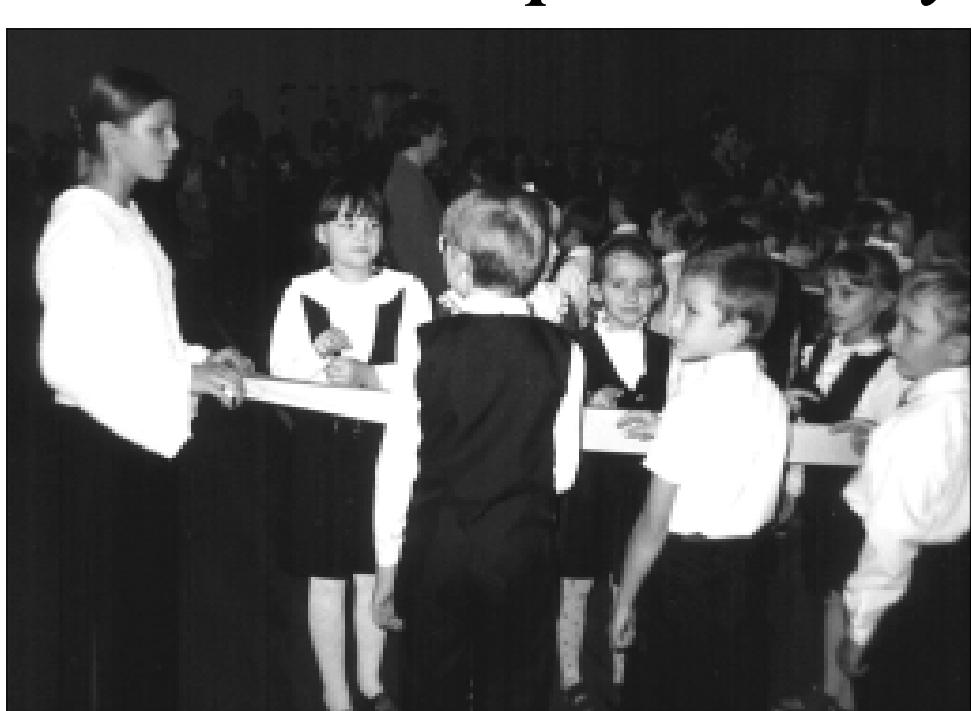
Па запрашенні настаўніцы беларускай мовы Ніны Абрамюк быў я госцем вучняў старэйшых класаў Пачатковай школы ў Нарве. На сустрэчу з дзеткамі, якія вывучаюць беларускую мову, паехаў я на школьнім аўтобусе, які возіць у школу дзяцей з Іванкаў, Агароднік, Сакоў, Гознай, Бялкоў, Трасцянкі і Анцуцай.

Школьнікі вельмі ветліва прывіталі мяне і настаўніцу. У класе, прыбраным народнымі элементамі, прачытаў я некалькі сваіх вершаў, якія друкаваліся ў паэтычных зборніках пасля конкурсаў беларускай паэзіі і прозы. Вучні прачытали мне свае вершы на беларускай мове і абязналі паслаць іх на чарговы, пя-

ты ўжо, конкурс у наступным годзе. Дзеці выступілі яшчэ са скетчам і праспявалі мой верш „Люблю”, які друкаваўся ў зборніку „Словы ў лабірінтах”. Пасля дзеткі распітвалі мяне пра асабістая і творчая справы. Я расказаў ім пра сваё жыццё і пра тое, што мяне схіліла пісаць на беларускай мове ды напомніў ім, што калі мы забудзем сваю мову, культуру і арады, тады прападзем як беларускі народ.

Сардэчна дзякую дырэктару, настаўнікам і вучням нарваўскай школы за сустрэчу ды стаўлю іх у прыклад іншым. Такія сустрэчы павінны ладзіць усе школы, у якіх дзеці вывучаюць беларускую мову.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

12 кастрычніка г.г. у бельскай „тройцы” адбылося шлюбаванне першых класаў. Да ўрачыстасці прыступілі 124 першакласнікі. На мерапрыемства прыбыла Добрая Фея, якая дапамагла навучэнцам прайсці ў краіну музыкі, мудрасці і любові. Але найперш пачаткоўцам трэба было выпадніць задачы. І калі гэта ў іх атрымалася паспяхова, Добрая Чарадзейка дазволіла ім стаць вучнямі. Школьнікі паабяцаў Феі, што будуць сумленнымі

і прыкладнымі навучэнцамі. Пасля гэтага абяцання ўсе першакласнікі атрымалі граматы. Затым быў пачастунак. Вучні, іх бацькі і настаўнікі разышліся па сваіх класах.

Нам здаецца, што найцікавей паказаліся вучні I „ц” класа, у якім вучыцца наш брацік. Нам і нашым бацькам вельмі падабалася мера-прыемства. Мы вярнуліся дахаты вельмі задаволеныя.

Юля БОБЭЛЬ, IV „ц” кл.
Кацярына БОБЭЛЬ, III кл.

Гутаркі пра антысемітызм

(пачатак у 50 н-ры)

Што здзіўляе?

Здзіўляе не колькасць антысемітав, толькі тое, што многія людзі не прыкмячаюць іх дзеянісці. Грамадства не абираеца, не брыдзіцца гэтым. Для гэтага існуе многа прычын, аднак найбольш істотная — абыяка-васць. Так, мы абыякава глядзім на такое. Не здзіўляюць нас жахлівыя малюнкі на сценах дамоў, тратуарах. Гэтай абыякавасці не прайяўляюць толькі тыя, якіх праблема датычыць. Яны ўсё сцерагуць парадку. Свастыка для іх доказам, што ў грамадстве дзеюцца дрэнныя з'явы. Многія людзі не адабраюць антысемітыв, але не ў змозе яму супрацьставіцца, бо ў жыцці прымяняюць прынцып: „Можа пазней нешта зраблю”. Толькі тое „пазней” ніколі не прыходзіць.

Якая карысць грамадству?

Нікога з нас не здзіўляюць на-сценныя надпісы тыпу: „Polska dla Polaków”. Нярэдка яўрэі выконваюць важныя задачы ў грамадстве — яны з'яўляюцца палітыкамі, юрыстамі, вядомымі асобамі. Быць яўрэем — не значыць быць злым, зусім наадварот — гэта вялікі дар і шанц на поспех.

Якая карысць людзям?

Антысемітыв, замест шукаць рэальных прычын зла, знаходзіць лёгкі адказ — ва ўсім вінаваты яўрэі. Та-кім чынам марнуеца грамадская энергія. Такія людзі не глядзяць на-вокал, не думаюць хто вінаваты — а сапраўдная віна можа быць усюды: у законах, палітыцы, гаспадарцы.

Borap?

Змоўніцкая тэорыя гісторыі: во-

рагам заўсёды меншасць, яна мае адказваць за ўсё зло свету. Хто не такі як мы — той злы. Антысемітыв мяшае ў разіці патрыятызму. Не звязвае пачуцця бяспечнасці з нацыянальнасцю. Яўрэі гана-рацца тым, што жывуць у Польшчы. Яны гатовы барапіць краіну, калі яна ў небяспечы. Гэта іх ай-чына.

Што далей?

Магчыма, што калісьці ўсё памя-ніеца. Наіўна думаючы, можам мець надзею, што станецца гэтак ужо неўзабаве. Мы адкрыемся на ін-шыя нацыянальнасці, створым з імі супольнасць, дзе не будзе месца для неталерантнасці. Гэта думка — на-шым малым, далёкім ідэалам.

Як паводзіць сябе цяпер?

У Варшаве ўзнікла згуртаванне Адкрытая Рэч Паспалітая, члены якой хочуць змагацца з антысемітывам. Актуальна згуртаванне дзейнічае на тэрыторыі сталіцы. Пазней пашырыцца на краіну. Чле-ны згуртавання хочуць змагацца з антысемітывам і расізмам. Гэта цешыць — ёсць яшчэ людзі, якія ба-чаць гэтыя праблемы. На першую сустрэчу згуртавання прыйшло вельмі многа асоб. Арганізаторы падумалі: „Сапраўды, можа наша ідэя здзеісніцца”. Хочацца верыць, што так і будзе.

Высновы?

Неталерантнасць гэта зло, з якім супольнымі сіламі трэба змагацца.

(Тэкст узнік пасля сустрэчы з Галинай Бартноўскай.)

„Z Pogranicza”, Старына — Вар-шава, 15-25.07.1999 г.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Яна + Ён = ...

(частка VI)

Адам з Агнешкай выйшлі з кватэры Марты і паехалі да Марціна — паясніць ўсё, што звязана з Мартай. Але яго дома не было. Адам запытаўся ў маці, дзе дзяявацца брат. Яго ж ад раніцы не было ў хаце.

Адам з сяброўкай селі ў бацькаву „Шкоду” і паехалі разгледзеца па горадзе — можа, дзесяці напоруцца на Марціна? Раптам прэрэзлівы сігнал прымусіў усе машыны затрымацца і даць дарогу хуткай дапамозе. Зараз за ёю мчалася на сігнале паліцыя. Адам паскорыў хуткасць і паехаў за імі.

На скрыжаванні яны ўбачылі дзве перакошаныя, пакарабачаныя машыны. З-за руля аднае санітары вывалакалі непрытомнага Марціна. Адам з Агнешкай падбеглі да месца трагедыі. У пробліску прытомнасці ранены клікаў Марту.

— Марцін, Марта зараз будзе! — закрычаў Адам.

— Хто вы такія для ахвяры? — запытаўся лекар.

— Я — брат Марціна. Ці могу ехаць з вамі ў бальніцу?

Агнешка села ў машыну Адама і памчала па Марту, а Адам падсёў у салон „Эркі” і паехаў у клініку.

Марта сядзела як не свая, быццам нешта прадчувала.

— Кажы!.. — крыкнула, калі ўба-

чыла Агнешку на парозе кватэры.
— Што з Марцінам?!

— Хутка апранайся, едзем у баль-ніцу! Пазваніць яшчэ трэба бацькам Марціна.

Марцін быў у цяжкім стане. Па-везлі яго на рэанімацыю.

Адам выйшаў да дзяячут.

— Марцін, як толькі апрытомнене, паўтарае „Марта, Марта...” Чакае яго аперацыя.

Марта адчула сваю віну ў тым, што здарылася з Марцінам. Сэрца сціснуў боль. З вачэй паліліся буй-ныя слёзы.

— Марта, гэта не твая віна! — вы-цирала ёй твар дваўрадная сястра.

— Так мусіла быць! Тым больш, што той другі вадзіцель быў п'яны...

Марта запытала ў лекара, ці можа прысутніцаць пры сябру. Але да-зволілі быць пры хворым толькі ягонай маці. Дзяячына зноў залілася слязамі.

— Ідзі дадому, Марта, я цябе пад-вязу, — абняў яе Адам. — А пасля пазваню, што і як. Табе ж у школу зайдзітра трэба.

Але Марта не хацела ісці дадому. Чакала выніку аперацыі. У галаве клубіліся найгоршыя думкі.

(працяг будзе)

Аня П.

Ад рэдакцыі. Аня, чакаем далейших частак твойго апавядання. Не ражайся канчаць гэты тэкст — ця-пер вельмі цікавая ў ім сярэдзіна. Пі-ши далей.

ЗОРКА

Польска-беларуская крыжаванка № 51

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным контролльным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Zamek	▼	Zachód Marzenie	▼	Silnik Kat	▼	Piękno	▼	Bożek Oset	▼	Alt
►					Porada ►					
Chata ►					Wasal ►					
►						Sól ►				
Sitowie Dar ►				Sos pomido- rowy ►						

Адказ на крыжаванку н-р 47: Гадавік, зуб, сумка, жаба, ар. Газа, дуб, баба, ліс, Керш, енк, ар.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгравілі: Эва Казлоўская, Аня Нікала-юк, Анджэліка Сельвясяк з Бельска-Падляскага, Кася Лукашэвіч і Стась Раца з Кнарыд, Патрык Яканюк з Нарвы, Міхась Галёнка з Махната, Марта Кузька і Іаанна Гацута са Старога Беразова, Марыёля Сапежын-ская са Збучы. Віншуем!

Маргарыта Ліпніцкая

Прага

Даваў слова,
што дасі мне залатыя горы
і неба срэбнае.
Сонца, зоры, месяц.
Усе скарбы зямлі
і мудрасць свету.

Не даў.
Нічога.
Толькі гэтую прагу пакінуў
у нетрах маёй душы.

Віктар ШВЕД Курыца заўсягды Прыгодная да яды

— Якая птушка заўсягды
Найбольш прыгодная да яды?
— Даўкі гэта курыца, вядома,
Адказ даў таце сынок Фома.

Яе мы з чысцен'кім сумленнем,
З'ядаем перад нараджэннем.
Ямо мы курыцу, паверце,
Таксама пасля яе смерці.

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Каменны век

Старожытныя людзі сяліліся на бе-рагах рак. Яны жылі ў буданах з жэр-дак і з мамантавых костак, абцягнутых зверху шкурамі. Пасярэдзіне будана ўвесь час гарэў агонь. На ім сма-жылі мяса, каля яго грэліся і ў доўгія вечары рабілі прылады працы. Вырабляць жалеза людзі яшчэ не ўмелі. Нажы, сякеры, наканечнікі дзі-даў былі з каменю. Таму вучоныя назвалі той час каменным векам.

Паступова на зямлі нашых прод-каў зрабілася цяплей. Ільды расталі, і на месцы тундры выраслі густыя ля-сы. Маманты зніклі, аднак у лясных нетрах хапала іншай зверыны.

Чалавечыя паселішчы траплялі-ся сярод лясоў рэдка, але людзей

Каменны век скончыўся.

(працяг будзе)

Блакітная рэспубліка

13. Чорная Дама з Нясвіжа

Асаблівасці Рэспублікі Беларусь міжвольна кідаліся на мазгі. Душу і цела запалоньвалі хмары густой меланхоліі. Хацелася спаць. І хаты дзень кланіўся ўжо да заходу, ніхто не дамагаўся яды. Тым больш, што апошні пасілак мы спажывалі як вячэрну папярэдняга дня. Не хацелася нават глядзець на заваконны свет, які толькі ўсыпляў сваёй манатоніяй. Усе спадзяніві даручылі мы гіду і арганізаторы рэйду, доктар Лене Глагоўскай, якая наездзіў пасляхова ваявала з дримотай і славутай беларускай нудой.

У Нясвіжы прывітала нас шыкоўная будоўля — Слуцкая брама з 1690 года, у стылі барока. Раней служыла яна ўездам у горад падарожнікам са старожытнага Слуцкага тракту. Пабудова з арачным праездам, са сценамі ўмацаванымі контрфорсамі, з лёгкім барочным балкончыкам на першым паверсе, з якога відаць парапама горада, паказалася самотнай і непрыдатнай. Быццам гаспадарам горада не было ніякай цікавасці да яе незвычайнай прыгажосці і векавой мінушчыны.

Спіняемся ля касцёла Божага Цела, аднаго з самых каштоўных архітэктурных помнікаў Беларусі. Узвядзены ён па фундацыі Мікалая Крыстафора Радзівіла званага Сіроткай, у 1593 г., на месцы кальвінскага храма. Касцёл пабудаваны на ўзор галоўнага ордэнскага храма езуітаў Эль Джэзу ў Рыме. Дарэчы, гэта першая барочная пабудова ў Рэчы Паспалітай. У крыпце знаходзіцца фамілійная пахавальня 102 членаў княжацкай сям'і Радзівілаў. На жаль, дзвёры касцёла былі закрыты на некалькі замкоў. У вочы кінулася аб'явы пра імшы. На першым месцы, чаго раней мы не сустрэлі, віднеў беларускамоўны надпіс, пад ім аб'явя на польскай мове.

Побач гістарычнай плябаніі з канца XVI ст. сфатографавалі мы помнік Сымону Буднаму, аўтару Катэхізісу і слав-

вутай Нясвіжскай Бібліі на беларускай мове, выдадзеных у палове XVI ст.

— Чаму зараз так цяжка беларусам маліцца на роднай мове, — дзіваваліся сябры палякі. — То ж раней за палякаў пачалі думаць пра багаслужбы на роднай мове.

Фрагмент Нясвіжскага палаца.

Ідучы ў палацава-паркавы комплекс наткнуліся мы на замкавую вежу з чырвонай цэглы з квадратнымі, круглымі і арачнымі вокнамі. Вежа красамоўна выяўляе рысы беларускага абарончага дойлідства, стыляў готыкі і рэнесансу. Пад яе ўплывам лягчэй уяўіць першапачатковы стыль замка Радзівілаў. Сённяшні від палаца далёкі ад першапачатковага выгляду. На працягу чатырох стагоддзяў панавання Радзівілаў, палац некалькі разоў перабудоўвалі. Грунтоў-

ныя змены ў карысць класіцызму наведзеныя ў XVIII ст.

Побач палаца стаялі выслужаныя блакітныя грузавікі маркі „ЗІЛ”. Усе ўваходныя дзвёры ў будынак былі закрыты. Усё ж пашанцавала нам ушмыгнуцца ў сярэдзіну славутай рэзідэнцыі Радзівілаў. На лесвіцы, прыкрытай пластмасавым „мармурам”, ляжаў парваны чырвона-зялёны ходнік. Веяла

нейкім шпітальным подыхам. Да нядайна размішчаліся тут санатарны савецкай вярхушкі.

У Беларусі ходзяць чуткі, што новым гаспадаром палаца стане неўзабаве Аляксандр Лукашэнка. Мала таго, хоча ён на сучасную манеру адрамантаваць будынак. Як у кожнай чутцы, так і тут, можна дашукацца зернія праўды. Знаёмы з Наваградка распавялі нам, як амаль дарма пашанцавала ім купіць палацавую мэблю і люстры.

На другім паверсе прыкметлі мы дзве цёткі, якія манькаліна вязалі на кручках зімовыя шведрыкі. Жанчыны, разглянуўшыся па баках, дазволілі нам кінуць вокам на тры палацавыя залы. Але ўжо ў першай асадзіў нас від насценных партретаў Радзівілаў, размаліваних сучасным жывапісцам. Галерэя роду жыва напамінае комікс. Яна так ярка кусалася з дубовымі паркетамі і кафлянымі печкамі, што думалася дурное.

— Няўжо ў Нясвіж збіраецца пасяліца Лукашэнка? — папыталі мы жанчын з кручкамі.

Кабеты, пачуўшы допыты, паказалі нам выхадныя дзвёры. На дзядзінцы, абсаджаным сібірскім елкамі і кустамі, прыкметлі мы скульптуры амураў размаліваних сталёвай алінай фарбай і блакітнай лаўкі. На сцяне віднела інфармацыйная табліца: „Помнік архітэктуры, аховаеца БССР”.

Сапраўды, гэтую ахову адчувалася на кожным кроку. Турyst тут адчувае сябе як непатрэбны нікому бадзяга. Дарэмна яму шукаць тут прытулку ці нейкай інфармацыі. Атмасферу непрыветлівасці дапаўняў невыносны крык варон.

Нягледзячы на перашкоды рашылі мы прагуляцца па палацавых парках, якія займаюць за сто кіламетраў прасторы. У японскім парку можна не толькі забыцца пра стому і нуду. Тут сустрэнем статуі беларускіх асветнікаў і літаратаў. Наведальніка варожа арыентаванага да беларускай спадчыны чахаюць таксама скульптурныя атракцыёны — помнік сабакі або тхара.

Рашаемся заначаваць у інтэрнаце педвучылішча, што размешчаны ў быльшым кляштары бенедыктынак. Найперш доўга шукаем стоража. Яшчэ даўжэй стараемся дамовіцца з ім на конці начлегу. Спакушаем яго доларамі.

— Ну, што вы ат меня хотіте, — бараніўся, як ад куліўных аваднёў, дзядзька. — Меня ж з работы за вас уволят.

Навокал разносіўся пах таннага алкаголю.

Зразумеўшы, што тым разам шчасце павярнулася да нас плячыма, кінуліся мы перад сябе ў дарогу.

— То можа недзе ў вёсачы заначуем, — прыдумвалі мы чарговыя варыянты таннага начлегу.

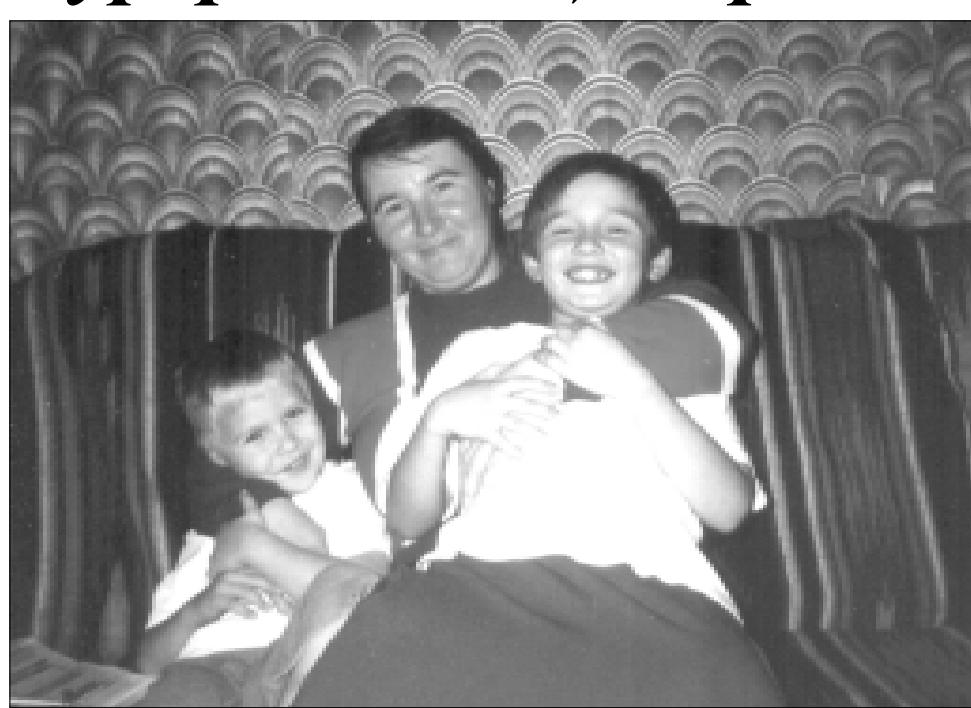
У Беларусі не існуе нешта накшталт агратурызму. У вёсцы Завітая, дзе шукалі мы дапамогі ў Доме культуры, сустрэў нас такі самы адказ што і ў Нясвіжы. І толькі цяпер дацанілі мы адвагу стоража альбярцінскага інтэрната. Яго смеялася і прадпрымальнасць тлумачылі небеларускім паходжаннем. Беларусы невыносна баяцца парушаць існуючыя законы, нават калі тыя бессэнсоўныя.

У канцы спіняемся на начлег у лесе. Некалькі кроку далей царкву і могільнік. Ля вогнішча расказываем жахалкі. Першае месца належыць, зразумела, Чорнай Даме з Нясвіжскага замка. Здань паяўляецца ў палацавых пакоях з поўначы па пятую раніцу. Сустрэча з блудной душой прарочыць няшчасце ў каханні. Як апавядзе легенда, пасля спаткання з Чорнай Дамай многі з'ехаі з глузду або памерлі.

— Цікава, як презідэнт перажыў бы такую сустрэчу? — улавілі мы беларускі гумар.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Аўрора значыць Заранка

Ірэна-Аўрора са сваімі малодшымі — Данілкам і Адасем.

Наведваю Аўрору — Ірэну Лукшу — пасля IV конкурсу беларускай паэзіі і прозы. Прымала яна ўдзел у ім ад пачатку (два разы ўзнагароджана, тым разам намовіла на ўдзел у ім двух старэйшых сыноў Рафала і Адрыяна) — любіць праверыцца свае ўмеласці, выказацца, ды і ўвогуле любіць дух суперніцтва, хай то ў вершах, хай у іншых конкурсах, хай хоць і ў збіранні грыбоў...

Ужо брала на прыцемкі, як я дабралася пешшу на ўскраіну Гайнайкі, дзе Ірэна цяпер жыве, разам з другім мужам і малодшымі сынамі. Наймаюць яны невялічкую хатку, утульную і цёплую ў сярэдзіне. Сама Ірэна паходзіць з Семяноўкі. Нейкі час жыла ў Моры. Дванаццаць гадоў працуе санітаркай у гайнайскай бальніцы. Чалавек яна прыветлівы і добры, і раней, калі часу

было ў яе больш, пацягнёты, якім часу не шкадавала, засыпалі яе гісторыямі, з якімі мы пазней знаёміліся ў „Ніве”. А супрацоўніца Аўрора з намі ад 1985 года.

— Я, як вучылася ў гайнайскім беліці, яшчэ не бралася за пісанне, але маўрыла скласці кнігу: як гэта раней жылося, яшчэ за прыгонным часам. Раман з аповедаў майбі бабулі Маланні. Але ўсё гэта адцягвала на пазней. А выйшла адразу пасля ліцэя замуж, ды кепска мне вельмі жылося. У хаце я была за нішто. Думала, як вырвашца з гэтага. І аднойчы слухала беларускую перадачу, і ўчула, як Вера Леўчук расказала пра з'езд ніўскіх карэспандэнтаў. Заахвочвала людзей пісаць. Я не думала пра нейкія ганарапары, але хацелася пасправацца, як мне ўдасца.

Тады Ірэна напісала пра Вялікдзень. Выслала, але ўжо было запозна на друк. У „Наший пошце” напісалі кароценкі адказ, што калі не можа прыехаць у „Ніву”, дык хтосьці яе наведае. Тады яна адказала, каб абсалютна не прыядзіцца, і каб ганарапараў не высыпалі — каб яны ішлі на Беларускі музей. Но інчай жыццю ёй у дому зусім не будзе. Бываля, муж „Ніве” на яе вачах рваў, або хаваў яе толькі для сябе. І жонкі з хаты не выпускаў, пільнаваў. А так да яе добра адносіўся раней, калі сябравалі!

Тады, як муж паехаў у камандзірскую, Ірэна ўзяла маленькага Рафала і прыехала ў „Ніву”. Расказала пра

свую сітуацыю. Дык ёй гроши самой прыдадуцца, растлумачылі ёй. І невялічкія ганарапары пачалі ісці на кніжачку сына. І Аўрорай падпісваць пачала Ірэна Лукша свае допісы, а ў „Зорку” — сваім дзяявочым прыгожым прозвішчам Салавей.

Адкуль Аўрора? Ірэна глядзела нейкі замежны фільм. „Аўрора” гэта быў псеўданім жонкі змагара за сацыяльнае вызваленне нейкага паўднёваамерыканскага народу.

— Яе сітуацыя здалася быць падобнай да мае. І я марыла вызваліцца з няволі.

Некаторым асацыявалася яе новае імя толькі з назай славутага крэйсера. „Бамбардавала” Аўрора „Ніву” мноствам допісаў — замалёўкамі з жыцця, інфармацыямі, вершамі, апавяданнямі. Шкада, што іх не рэгістравала. Чаму цяпер мала піша? „Ніва”, кажа, змянілася, не друкуеца так шмат карэспандэнтаў (сур’ёзна працуе хіба толькі Валодзі Сідарук), а ёй патрэбны стумыл — друк. Шкадуе Аўрора, што няма і „Сардечных тайнаў”, этнографічнага куточка, кароценкіх „цікавінак”, якія і стафонку прыўкрашваюць, і настрой чытачам развейваюць. Ды і мы шкадуем, і нашы чытачы, што прызамоўляюцца Аўрора. Праўда, якраз цяпер у яе шмат клопатаў... Але не забываі нас, Ірка! Пішы! Ты ж маеш сваіх чытачоў!

Міра Лукша
Фота аўтара

Таямніцы святога Мікалая ў Ратушы

„... Albowiem choć św. Mikołaj nie był z urodzenia i mowy Polakiem, to jako tąże boży i święty, wie, że mowa ojczysta każdego narodu jest darem bożym i że ją zachować i pielegnować trzeba”.

Dzień św. Mikołaja,
[w:] Światło, 1892, nr 24.

Дык кім жа быў Святы Мікалай? Мяркуюць, што нарадзіўся ён на пераломе III і IV стагоддзя ў старажытнай краіне Лікіі на тэрыторыі сёняшній Турцыі (тады гэта была частка Рымскай імперыі). Ён быў адзіным сынам вельмі заможных і веруючых людзей.

Многа легенд ёсьць пра св. Мікалая, а адна з іх гаворыць, што як толькі ён нарадзіўся і яго хацелі выкупаша, дык стаў на ногі і стаяў дзе гадзіны. Быццам ужо тады, калі ссаў яшчэ матчыну цыцку, то ў серады і пятніцы „пасці”: ссаў яе толькі адзін раз.

Калі ў час эпідэміі памерлі яго бацькі, ён раздаў сваю маё масць бедным і пайшоў у манастыр. Зусім выпадкова ён стаў епіскапам Мір, сталіцы Лікіі. Сінод прыняў рашэнне, што епіскапам стане першы вернік, які прыйдзе ў храм у Мірах. Мікалай, не ведаючы пра гэта, прыехаўшы ў Міры, пайшоў адразу ў храм. Ён быў яшчэ замкнуты, дык Мікалай маліўся перад ім, пакуль яго не адчынілі. Тады ўвайшоў у храм першы і біскупы яго высвяцілі на епіскапа Мір Лікійскіх, хача ён упіраўся.

У часы праследавання хрысціян Мікалая пасадзілі ў турму. Памёр ён 6 снежня 327 года. Пахавалі яго ў Мірах. Пасля цела было перанесена ў г. Бары ў Італію.

Пасля смерці епіскапа Мікалая паўстала шмат легенд і паданняў, якія датычыліся яго жыцця і цудатворнай дзеянасці. Вось, напрыклад, легенда пра трох рыцараў, якіх Мікалай выратаваў ад смерці, калі яны былі ўжо на эшафоце. Ён выбіў меч з рук ката, калі той падняў яго над галовамі рыцараў.

Іншая легенда гаворыць (запіс з VIII ст.) пра цудоўнае выратаванне рыбакоў у часе штурму на моры. Яны маліліся, прасілі, каб дапамог ім епіскап Мікалай. І той прыбыў, малітвай супакоі навальницу і выратаваў рыбакоў і іх лодку.

Найбольш шырока распаўсюджана легенда пра трох дзеячатаў з беднай сям'і. Гэта былі дочки яго суседа, збяднелага шляхціча. Яны былі вельмі прыгожыя, але ў іх бацькі не было грошай, каб выдаць іх замуж. Дык прыйшла яму ў гала-

видумка, каб выслаць іх „на вуліцу”, каб там зарабіць яны сабе на пасаг. Калі дадаўся пра гэта Мікалай, вырашыў дапамагчы дзеячатаў: атрымаў жа вялікую спадчыну. Тры ночы па чарзе ўкідаў ён у іх хату па мяшку золата з агаворкай, што яно прызначана на пасаг. Дзеячатаў яго дапамозе, дзеячатаў захавалі свой гонар і шчасліва выйшлі замуж.

Культ св. Мікалая распаўсюдзіўся па ўсім свеце. Ён развіваўся двума шляхамі — усходнім і заходнім. У XI стагоддзі культ св. Мікалая займаў у Царкве адно з галоўных месц, зараз жа за культам Божай Маці. У абліччы пагрозы з боку мусульман св. Мікалай быў духоўнай і маральнай апорай для хрысціян.

У праваслаўнай рэлігіі да сёння пра св. Мікалай з'яўляецца вялікім святым. Культ св. Мікалая амаль роўны культу Хрыста і Багародзіцы. Кожная ікона, якая прадстаўляе св. Мікалая, паводле вераванняў, цудатворная.

Ад моманту перанясення астанкаў св. Мікалая з занятых мусульманамі Мір у горад Бары ў Італіі (гэта было 9 мая 1087 года) культ святога пачаў хутка шырыцца па Еўропе. Праваслаўная царква адзначае святы Мікалай 6 снежня (дзень смерці) і 9 мая (дзень перанясення астанкаў у Бары) — адсюль Мікалай зімовы і веснавы.

У галандскіх легендах на тэму св. Мікалая сустракаем матыў неспадзяваных падарункаў. Святы быццам бы кідаў іх

праз вакно, так як кідаў мяшкі золата з легенды пра трох дзеячатаў без пасагу, або праз комін. Асаблівую ролю выконвалі тут боты як месца для падарункаў.

Культ св. Мікалая натуясьць ад VI стагоддзя, а ў Польшчы найстарэйшы яго след знаходзім у Свентакшыскіх казаннях. Найстарэйшая малітва да св. Мікалая паходзіць з малітвенніка караля Зыгмунта I (XVI ст.). Імя Мікалай было вельмі папулярнае ў XIV і XV ст. ст. як сярод шляхты, так і сярод сялян.

Візіты св. Мікалая 6 снежня з цэлым мяшком падарункаў (купленых, вядома, бацькамі) мелі здаўна дыдактычнае значэнне. Дзеячатаў ім можна было патрабаваць ад дзеяцей добрых паводзін на працягу цэлага года.

Шматвяковая традыцыя, звязаная са св. Мікалаем, у пяцідзесятых гадах выклікала хвалю пратэсту ў Францыі. Быццам мела гэта традыцыя антыпедагагічны ўплыў на дзеяцей, вучыла іх наўнікаў і безадказнасці. У 1951 годзе ў істэрнічай атмасферы каля сабора ў горадзе Дыжон была спалена фігура св. Мікалая. Дзеялася гэта ў прысутнасці 250 дзеяцей з сірацінца. Адразу Касцёл аднёсся да гэтага негатыўна, а ў 1969 годзе з-за недахопу адпаведных дакументаў на існаванне св. Мікалая скрэслі яго з ліку святых.

Затое міністр замежных спраў Фінляндіі 20 чэрвеня 1985 года ўрачыста перадаў паўночную частку краіны Свя-

тому Мікалаю. Там яго называюць *Joulupukki*. Ад таго часу дарогі там азначаны таблічкамі з яго партрэтам. Таксама быў адкрыты дом св. Мікалая, які знаходзіцца ў некалькіх кіламетрах ад Рованіемі, сталіцы рэгіёна.

Пра ўсё гэта можна было даведацца на выстаўцы „Таямніцы Святога Мікалая”, якая была адкрыта 3 снежня ў заалах беластоцкай Ратушы. Арганізаторамі выстаўкі з'яўляюцца Дзяржаўны этнаграфічны музей у Варшаве і Дзяржаўны музей у Беластоку, а аўтарамі сцэнаря і камісарамі выстаўкі — мір Тэрэза Лявінская.

Уесь падвал Ратушы запоўнены экспанатамі, прывезенымі з Варшавы, Кельцаў, Бытама, Гданьска і іншых гарадоў, з галандскага і фінскага пасольстваў, пазычанымі ад прыватных асоб.

Чаго тут няма! Маскі, касцюмы, здымкі, карціны са сцэнамі з жыцця св. Мікалая, галерэя ікон і малюнкі на шкеле з выявай св. Мікалая, малюнкі на дрэве (каранацыя Божай Маці і св. Мікалая — Украіна, XIX ст.), цэлая калекцыя ботаў, у якія кладуць падарункі.

Вядома, найбольш цешыліся дзецы. Было аж некалькі прыбранных ёлак, усё было тут такое таямнічае і цікавае, а дырэктар музея Анджэй Ляхоўскі ў чырвонай шапцы „рабіў” за Мікалая, раздаючы дзесяцам цукеркі.

На сценах віслі таксама дзіцячыя лісты з іх уяўленнем пра св. Мікалая.

Юстина: „Святы Мікалай нябачны. Ён перамяшчаецца з месца на месца і не відаць яго. Ён ёсьць заўсёды. Даведваецца ад Бога, якія былі дзецы”.

Даніла: „Ён — чалавек. Умее праісці, не адчыняючы дзвёры. Відавочны бывае на Раждество”.

Кшысь: „Святы Мікалай гэта звычайны чалавек, які пераапранаецца. Ён мусіць умець улазіць праз акно. Акно адчыняе адмыхкай, калі прыходзіць на Мікалайкі, а на Куццю ўваходзіць праз дзвёры”.

Ядзя: „Святы Мікалай гэта чалавек, але адрозніваецца крыху. Бо ён паказвае свою любоў, а людзі не хочуць. Людзі забіваюць, падкладаюць бомбы”.

Дарагі дзеткі! Мікалаю можна напісаць. Яго адрес:

Santa Claus,
Joulupukki 99999
Korvatunturi, Finland

Можна ў яго заказаць падарункі. Толькі пісаць трэба авалязкова з бацькамі.

Ада Чачуга
Фота Яна МАЛЬЦА

Ад прадзедаў спакон вякоў...

Ужо раней некаторыя песні сталі сапраўднымі хітамі сярод моладзі, напрыклад, „Ой, у полі вінко”, „Я ў сэреду роділася”, „А ў пана Кароля” ці „Клёнам, лістом”. Насуперак на раканням старэйшых, што моладзь не цэніць роднага, а толькі нейкае „вугі-буғі”. Аднак, вясковых бабуль з чыстымі, моцнымі галасамі, якія ў сваім доўгім жыцці не бачылі ніякай сцэны, моладзь можа слухаць з не меншым замілаваннем, чымсці мудрыя, прадуманыя і паэтычныя словаў рокераў. Но ў тых і гэтих ёсьць душа. Найгоршыя такія, што ўсім хочуць падабацца, ні гарачыя, ні халодныя...

Звыш 150 народных песен склалі адредагаваны Дарафеем Фіёнікам „Падляшскі спеўнік”*. Збіраліся яны, як індывидуальна рэдактарам, так і з дапомагай моладзі: на летніках вучняў гайнаўскага і бельскага беларускіх ліцэяў у Войшках (1997) і Вялікіх Грыневічах (1998) ды падчас Сустрэч „Зоркі”, якія

прайшлі ў ліпені 1997 года ў Студзіводах, Мокрым і Дубяжыне.

Летнік у Войшках быў сарганізаваны па ініцыятыве Клуба беларуска-польскіх спраў, існуючага ў Гайнавіцкім беларускім ліцэі, пад патранатам Беларускага саюза ў Рэчы Паспалітай. Яго ўдзельнікі запісвалі песні ў Кожыне, Паўлах, Плэсках, Дэнісках і Зубаве. Наступнага года да тая ж моладзь сабралася ў роднай вёсцы прафесара Ігната Даніловіча і вяла пошуки ў Агародніках, Піліпках, Трашчатках, Катлах, Кнаразах і Мякішах.

Дарафей Фіёнік першыя песні запісаў дзесяць гадоў раней, у 1987 годзе, ад сваёй бабкі Надзеі Сахарэвіч са Студзіводом. Потым збіраў іх пры кожнай нагодзе, у частых вандроўках па вёсках Бельшчыны, за бяседным столом знаўмых сем'яў і, урэшце, рыхтуючыся да свайго вяселля ў 1998 годзе.

Песні ў зборніку падзелены паводле аграрнага цыкла і побыту беларускіх сялян. Выдзелены тут: калядкі-прыві-

танні, веснавія, сенакосныя і жніўныя, хрысцінныя, вясельныя, прымацкі і рэкронкія песні. Асобны раздзел склалі песні, якія цяжка было прыпісаць да катарысы і звычайнаў. Аднак іх было аж 150, іх складалі ўсё жанры: хрысцінныя, вясельныя, сенакосныя, жніўныя, веснавія, прымацкі, рэкронкі, іншыя.

Запіс на магнітафоннай плёнцы гэта найчасцей толькі адна з магчымых інтэрпрэтацый дадзенай песні. Другая спявачка праспівала б тое саме зусім па-іншаму. Але тых спявачак усё менш... Таму не звычайна вартасная ў кнігі распрацоўка і нотны запіс нястомнага збіральніка беларускага фальклору Сцяпана Копы.

Некалькі заўаг аж просіць запіс тэксстаў. Неаднародны ён і недапрацаўаны. Словы з дыфтонгамі наогул цяжка пепрадацца на пісьме і цяжка чытацца, тым не менш, у спеўніку ў гэтай матэрыі мнагавата памылак. Першы прыклад ужо на вокладцы: „Пуодляскі спеўнік”. Словы „пуодляскі” ў дыялекце трэба было запісаць або „подляскі”, або

„пудляскі”. Няма вёсак, дзе б вымаўлялі яго з дыфтонгам. Не ведаю таксама, ці трэба пісаць слова праз „в” замест „ў” (тым больш, што гэта непаслядоўна). Што тычыцца імёнаў, то здзіўляе, напрыклад, „Владымір”, калі можна ўзяць прыгожую, хоць на жаль, забытую форму „Ладзімер” (можа быць з дыфтонгам між „м” і „р”). Але гэтаму падобныя прыклады, хоць можна іх множыць, абсалютна не паменшваюць вартасці выдання. Хопіць для параўнання рэдактарскіх праблем пачытаць легенду беларускай прэсы „Нашу Ніву”, якая выдавалася раней, чымсці ўзнікла граматыка беларускай мовы...

Дарафей Фіёнік зрабіў каласальную справу, запісаўшы вельмі істотны фрагмент нашай духоўнай спадчыны. А Беларускі саюз, як выдавец чарговай кнігі, усё машней упісваецца ў культурную прастору Беласточчыны. Абнадзеіва пастаўленая каля загалоўка спеўніка лічба I...

Мікола ВАЎРАНЮК

* *Падляшскі спеўнік I*, пад рэдакцыяй Дарафея Фіёніка, Бельск-Падляшскі 1998.

Пастскрыптум да біяграфіі Міколы Дварэцкага

Абавязана я перад чытачамі дапоўніць, а перш за ўсё праправіць, біяграфію Міколы Дварэцкага. Шмат невядомага і няяснага ў яго жыцці не дазваляла мне спакойна кінуць цікавіцца гэтым беларускім дзеячам даваенай Браслаўшчыны. Кароткая біяграфія Міколы Базылюка (літаратурны псеўданім Дварэцкага) у зборніку „Рунь” усё выклікала сумненіі. Тому паездка ў канцы жніўня да Язэпа Дварэцкага ў Калабжэг, братанка Міколы, шмат што высыгліла. Было ўжо запозна, каб змяніць напісанасе ў артыкуле пра лембарскія беларускія сляды („Ніва” № 36, 5.09.1999 г., с. 10). Прасіла я Язэпа Дварэцкага, каб напісаў пастскрыптум. У адказ атрымала я ліст, у якім ён піша: „Ja tego nie dokonam, ponieważ boję się, że zrobię dużo błędów pisząc po białorusku. Czas swoje zrobił — zapomina się, a więc proszę, niech Pani to czyni w moim imieniu”.

Язэп Дварэцкі, сын Язэпа і Паўліны, нарадзіўся 9 сакавіка 1925 года ў Іказні. Шмат памятае з таго, што адбывалася на Браслаўшчыне да вайны і ў час, шмат расказвала маці Паўліна. У 1942 г. закончыў настаўніцкія курсы ў Браславе, на якіх гісторыі Беларусі навучаў Яўген Аніська. Настаўнічаў у школе ў Запруддзі каля Іказні. Пасля вайны, праз Іран, трапіў у Польшчу ў 1946 г. і пачаў працу настаўніка ў Члухаве. Завочна закончыў Аляксандра Дапамагаў яму брат Мікола.

Ян і Пётр апінуліся ў Савецкім Саюзе. Былі чыноўнікамі. У 1936 г. іх расстралялі, першага ў Ленінградзе, другога — на Украіне. Пісалі яны пісьмы сям'і ў буржуазную Польшчу і гэта, здаецца, была іх найбольшая віна.

Аўгустын быў настаўнікам у Дзвінску (Латвія), Павел вёў у Іказні бюро адміністрацыйных і судовых спраў, касу Стэфчыка і быў кіраўніком пажарнай аховы, якую сам заснаваў. Уладыслаў і Аляксандар зімаліся сельскай гаспадаркай.

Надзя жыла ў Архангельску і толькі ў 1940 г. змагла адведаць сям'ю ў Іказні.

Мікола вучыўся шавецтву ў Антона Развадоўскага ў Свідэршчыне (пры тракце ў Другу). Пасля года навукі вярнуўся ў Іказнь і адкрыў шавецкую майстэрню. Уключыўся ў дзеяцасць у беларускім руху; у час парламенцкіх выбараў, публікаў артыкулы і верши ў беларускай прэсе. У 1921 г. у газете „Вызваленне народа” пад псеўданімам „Меншы сын Базыля” апублікаваў верш „На сход”.

Кінуўшы шавецтва, заняўся рыбалоўствам, а пасля гандлем скурай на боты і садовім дрэвам (меў гадавальнік). У кірмашных дні вандраваў у Браславу, Другу, Пагост, Ёды. Меў багатую бібліятэку. Паліцыя яе ліквідавала, а ён упарта аднаўляў яе. Шмат разоў сядзеў на Лукішках, абавязкова перад выбарамі ў парламент. Распаўсюджваў таксама беларускую літаратуру.

Уваход Чырвонай Арміі ў 1939 г. прывітаў з энтузізмам. Сарганізаваў беларускую школу ў Заборных Гумнах каля Браслава і нейкі час быў яе дырэктаром, пакуль не прыслалі настаўнікаў з Усходняй Беларусі і школы не замянілі на рускую. Мікола Дварэцкі хутка зарыентаўваўся ў тым, што чырвоны імперыялізм знішчае беларускую культуру і заняўся садаводствам і пчалярствам.

Калі ў чэрвені 1941 г. пачалася нямецка-савецкая вайна, у Іказні арганізавалася самазваная польская паліцыя, якая арыштавала Міколу Дварэцкага. Адной ночы вялі яго на расстрэл за мястэчка. Адзін з паліцыянтаў, Ян Балтруковіч, паспей папярэдзіць сям'ю, пастукаўшы ў акно. Хутка сабралася ўся сям'я і шмат людзей з мястэчка ды не дапусцілі да са- масуду. Пасля вайны Ян Балтруковіч жыў у Грудзёнду і штогод атрымоваў ад удзячнага за выратаванне ад смерці Міколы Дварэцкага мёд. Калі прыйшлі немцы, нехта пачаў пісаць на М. Дварэцкага даносы ў гестапа. Яго зноў арыштавалі і пасадзілі ў турму ў Браславе. За дапамогай старасты Кавальскага быў звольнены. Выїшчыўшы з турмы стаў беларускім войтам у Міерах. Пра тое, што быў ён настаўнікам і інспектарам у Міерах, Язэпу Дварэцкаму нічога невядома.

Браты Міколы таксама ўключыліся ў беларускі рух у час нямецкай акупациі: Павел быў войтам у Браславе, Язэп — у Пераброддзі, Аўгустын — школьнім інспектарам у Браславе. Усе яны ў 1944 г. папалі ў ссылку. Апрача Міколы.

Мікола ўцёк перад Чырвонай Арміяй, якая гнала немцаў у Берлін. Так папаў разам з немцамі на Памор’е, недалёка Гданьска. Тут быў арыштаваны спецыяльным атрадам Чырвонай Арміі. На доніце склусі, што быў вывезены на работы і падаў ім фальшивую біяграфію, не ўпамінаючи пра сапраўднае месца пахожання. У палку Чырвонай Арміі шыў салдатам боты, лавіў рыбу. Аднойчы яму сказали: „Дедушка (насіў бараду), поедем на родину”. Ведаючы, што фіктыўная „родина” можа яго здрадзіць, вырашыў уцяча. У трасціне меў затопленую лодку і на ёй выплыў у канал. Тры месяцы пражыў у лодцы ў чаратах, харчуючыся рыбай і бульбай, якую здабываў з поля, ноччу падпльываючы да берага. У кастрычніку, калі пачалі ісці праліўныя дажджы і ўзняліся штормы на моры, вырашыў выйсці на сушу, апнуўшыся каля Штутова. Усё гэта апісаў у вершу „Дарога да вольнасці”, прысвечаным прыяцелу Мар’яну Пецюковічу. Напісаў яго ў 1955 г. Старанна амінае ён гэты эпізод у другім аўтабіографічным вершу „З майго жыцця”, напісаным у 1960 г. Аднак гэтыя два творы з'яўляюцца пазытычнымі варыянтамі сапраўднай біяграфіі Міколы Дварэцкага. Захоўваліся яны ў Язэпа (братанка) у Калабжэгу, які перадаў мініх разам з іншымі вершамі і лістамі Міколы Дварэцкага. Дарэчы, гэтых двух вершаў няма сярод тых, якія сам М. Дварэцкі перадаў Ані Іванюк. Няўжо нікому, апрача свайго братанка, не давяраў ажно да смерці?

Захаваліся лісты розных гадоў, апошні ад 1988 (напісаны перад смерцю). Да амаль кожнага далучаны верш. М. Дварэцкі пісаў пра сваё жыццё-быццё, пра чолак і пра туగу па родным краі:

1974: „Gości u nas 10 dni Marjan Pieciuk i Aniška Auhien. Świecili dzień 25.III — abwieszczenie niezależności Białorusi”.

1979, 27.V.: „Добра, што Юзік зрабіў пералік тых вершаў, якія маеш. Буду ў вальнейшым часе прысылаць далей. Цешыць мяне вельмі, што хоць адна блізкая душа цікавіцца маймі творамі, памінаючы Веру, для якой мае вершы гэта скарб”.

Без даты, магчыма, 1979 г.: „Я з аддзелам Бел. Тав. не меў перапіскі. З Беластокам так. Я лічу, што калі буду жыць у Руміі, то буду адведваць родную арганізацыю. Вот там і планую пакінуць свае вершы”.

1982, 4.II.: „Вот толькі сумна, што трэба будзе злажыць косці ў чужой зямлі. Няма рады”.

1987, 1.X.: „Цяжка жыць сярод чужых і незнакомых людзей. Са сваімі таксама як бы з чужымі. Ці ж я могу ім прачытаць свае вершы ў роднай мове? Ці ж варта ўсё расказаць пра сябе?”

Лембарт, 1988, 16.II.: „Мы два з Табой вырваныя вайной з роднай краіны. Цяжка тут жыць. Я цяпер у Галінкі, яна такая добрая і мілая, але ж не могу з ёй пагаварыць як з Табой. Так жа, і з Юркам. Што было рабіць. Не было выхаду. Добра, што яшчэ ўсё так закончылася. Але вот цяпер пад канец жыцця так хацела ся б пабыць хоць коратка, дзе радзіўся і падрастаў. Няма рады. Застаецца толькі тужыць, тужыць”.

Здаецца, апошні ліст, без даты: „Ты адзін, да каго я могу напісаць пара слоў у роднай мове. Гляджу я на бібліятэку. Столікі кніжак. А хто ж іх будзе чытаць па майбі смерці? Была прычына, што ані сын, ані дачка не пайшлі слядамі бацькоў. Не было другога выхаду. Горкай праўда, балючая праўда. Цяпер калі я застаўся сам адзін у чатырох сценах, яшчэ мацней ўсё перажываю”.

І яшчэ адно выпраўленне: Мікола Дварэцкі памёр у Руміі ў сына. Там звычайна праводзіў лета. На зіму выїзджаў у Лембарт да дачкі. Там і знайшоў вечны спачын, побач з жонкай Верай, з якой пазнаёміўся ў 1942 г. у Міерах. Вера працавала там перакладчыцай у нямецкай адміністрацыі. Вялікае каханне прымусіла Міколу Дварэцкага кінуць жонку Лідзю Гарбачонак і звязацца назаўсёды з Верай Шук. Разлука падчас уцёкі перад Чырвонай Арміяй трывала чатыры гады. Знайшліся па дадзенай Верай аб'яве ў газету, што шукае сваіх родных.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

Мікола Дварэцкі

Журавы

У краіне, мне сэрцу так мілай,
Яны выраслі дружнай сям'ёй.
А цяпер вось махаючы крыллем
Важакі іх вядуць за сабой.

Поўны суму гляджу я на неба,
Жураўліныя чую гамонкі.
Так, у познію восень ім трэба
Адляцець ад Радзімай Старонкі.

А як толькі вясна забушуе,
Яны вернуцца з выраю-далі.
Жураўліныя песні пачуе
Па краіне хто смутку не знае.

Я ж далёка ад Роднага Краю.
Лёс цяжкі мяне кінуў сюды,
Толькі ў думках там часта бываю,
Дзе юнацкія збеглі гады.

Дзе змагаўся за лепшую долю,
Бараніў свой народ як братоў.

Дамагаўся зямлі, школы, волі.
Аднак праўды ў паноў не знайшоў.

Цёмнай ноччу скавалі мне руки.
Без суда пасадзілі за краты.
Беларусы цярпелі там мукі.
Пільнавалі нас шпіцлі ды каты.

На Лукішках сядзеў каля году.
Камуністам мяне называлі,
Я ж слуга быў Радзімы, народу.
Вось за гэта і руکі скавалі.

Вы ж ляціце, пташыны шчаслівия!
Хай не змучыць вас даллю пралёт,
І вясной каб спаткалі вас нівы
І ў азёрах знаёмы чарот.

Я ж да смерці тут буду нудзіцца
І тужыць па старонцы сваёй,
Дзе я рос тых мясцін не забыцца.
У Родным Краю ўсё сэрцу мілей.

Штутова. Восень 1972 год.

Сум на Радзіме

У старонцы чужой мне так цяжка тут жыць,
Бо край свой радзімы ніяк не забыць.
Там родныя сцежкі і роднае поле,
Усё я пакінуў. Ах доля, ты, доля!
Я рос у сямейцы бацькоў і братоў.
Са школы заўсёды спяшаў я дамоў.
А мама пытала: „Ну, як там было?
Ці ўсё на ўроках як трэба пайшло?”
А я ж быў выдатнікам, стараўся як мог,
Як трэба, то часам слабейшым памог.
У беднай ды дружнай грамадцы я жыў,
У вялікім класе наймалодшым я быў.
Міналі гады, я ў свет вандраваў,
Там працы і хлеба сабе я шукаў.
І раптам вайна страсянула ўвесі свет.
Нясла яна многа няшчасці ў бед.
Вайна мяне вырвала з Роднага Краю
І толькі ў думках там часта бываю.
Сяброў ў ісціх родных мне ўжо не спаткаць,
У старонцы чужой жыццё трэба канчаць.
А ўсё ж мне так хочацца ведаць ўсё,
Чым блізкіх маіх абдарыла жыццё.

снежань 1985 г.

Ці спыняць цягнікі на Гайнаўшчыну?

[1 праца]

гмінныя ўправы вымушаны закрываць з-за недахопу грошай, можна прадбачыць, што ў нашых рэаліях і на ўтрыманні чыгункі не атрымае адпаведнай датациі. Калі ўжо хочуць забіраць пасажырскія цягнікі, няхай і спыняюць транспарт небяспечных матэрыялаў».

Улады Гайнаўскага павета намагаюцца арганізація у Гайнаўцы сустрэчу з прадстаўнікамі Польскай дзяржавы чыгункі і Падляшскага ваяводства з мэтай пераканаць іх, каб не ліквідавалі пасажырскі транспорт у напрамку сталіцы.

— Аднак улады чыгункі ў нас такія, што паслухаюць, а пасля зробяць сваё, — сказала Вольга Рыгаровіч пра намаганні захаваць чыгуначны транспорт паміж Бельскам-Падляшкім і Белавежай. — Ездзілі мы тады ў Варшаву ча-

ста, але не атрымалі палітычнай падтрымкі і рух паяздоў быў ліквідаваны.

Радны Мікола Бушко прапанаваў стварыць спецыяльную камісію, якая б назірала за размовамі з чыгуначнымі ўладамі і залежна ад сітуацыі прымала адпаведныя меры. Паколькі гаварылася аб спыненні транспарту ажно ў Седльцы, радныя пропанавалі прыцягнуць да размоў і пратэсту павятовыя самаўлады Сям'ятыч і Бельска-Падляшскага.

Рада павета ўхваліла пратэст супраць планаванага спынення пасажырскага чыгуначнага транспарту на Гайнаўшчыне, які будзе перададзены ўладам чыгункі. Жыхары ўсіх гмін Гайнаўскага павета пачалі ставіць свае подпісы ў падтрымку гэтага пратэсту.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Успамін аб маршале Жымерскім

Пра заслужанага польскага маршала Міхала Ролю-Жымерскага нашы сродкі масавай інфармацыі пішуць рознае і не пакідаюць на ім сухога месца, абліваючы граззю і паклёнамі. Маўляў, ён бюрократ, здраднік, бальшавік і агент савецкай бяспекі. У Дубічах-Царкоўных пражывае чалавек, які меў гонар спаткацца з маршалам, адбываючы ваенную службу ў Польскім войску ў 1947 годзе, і вельмі цёпла ўспамінае Жымерскага, які дапамог яму ў адной складанай і цяжкай справе. А было вось як: Аляксандар Кірылюк быў прызваны ў польскую армію вясною 1947 года, пакідаючы старых бацькоў, недакончаную хату і зруйнаваную вайною гаспадарку. Але, як кажуць, служба не дружба. Служыў ён у Жарах (150 кілометраў ад Вроцлава) артылерыстам. Спраўляўся выдатна і яго ўсе палюбілі за шчырых харктар і за силу, бо быў найдужэйшы ў сваім

падраздзяленні. І так прайшлі дзесяць месяцаў нялёткай ваеннай службы. Аднойчы ветрам прыляцела вестка, што іхні полк мае наведаць сам міністр абароны маршал Міхал Роля-Жымерскі; так і сталася. На самаходах прыехала цэлая світа вышэйшых афіцэраў з аховай. Міністр вітаўся з усімі сардэчна і цікавіўся, ці жаўнеры сытыя, апранутыя і на штодзень абытых. Калі дайшоў да радавых, дзе выстроніўся на „смірна” і Аляксандар Кірылюк, спытаў: а мо хто мае сваю асабістую балючую справу — хай выступіць і скажа. Усе баяцца, адзін толькі кананір Кірылюк выступіў трох крокі наперад і сказаў: „Грамадзянін маршал, дома ў мяне бяды — бацькі старыя, хата недакончаная, быў трох з паловай гадоў у нямецкай няволі...”

Праз два тыдні Аляксандар Кірылюк быў ужо дома назаўсёды.

Мікалай ПАНФІЛЮК

— У Нідзіцу трапіў я дзяякуючы Інстытуту падтрымкі развіцця демакратыі ў Еўропе, — сказаў Аляксандар Мілінкевіч. — Хочам паглядзець, як фонд „Ніда” рэалізуе стаўленыя сабе мэты. Хочам пакарыстацца гэтым у сябе, у Беларусі. Верым, што ўлада ў нас зменіцца і тады трэба будзе мець прыгатаваныя кадры для мясцовых самаўрадаў.

Андрэй ГАЎРЫЛЮК

дэяціўныя пракладаюць вузкакалейкі і рабавалі лясныя багацці акупаваных тэрыторый. А багацця гэтых было нямаля: калі нямецкая кайзераўская армія ў жніўні 1915 года заняла Беласточчыну, то засталася тут амаль нечапаныя лясныя рэсурсы — немцы кінуліся іх рабаваць. У 1915 годзе фронт затрымаўся каля Баранавічаў. Калі ўнутраным ворагам удалося разлажыць расійскую армію і немцы пайшлі далей на ўсход, то і тут яны адразу пачалі грабіць лясныя багацці. Тыя апошнія бежанцы, якія вярталіся дамоў цягніком, пачынаючы ад Орши, маглі ўбачыць, дакуль дайшлі немцы: па вырубаных лясах.

Мікалай КАПЧУК

Разваражанні пра рынак

Даволі часта наведваю я чаромхайскі рынак і прыкімчаю, што за кожным разам усё менш людзей прыходзіць сюды за пакупкамі. Калі даўней кірмаш быў мнагалюдны, дык зараз можна паміж прылаўкамі арганізація веласіпедныя гонкі.

Купцы хлынулі раней да нас быццам мухі да мёду, бо ведалі, што ў Чаромсе прададуць даражэй. Каб купіць таннайшую і лепшую вяндліну ў цеханоўскай аўтакраме, трэба было на трох гадзін раней прыходзіць, каб чаргу заняць. Суседзі з-за мяжы ручайкамі цяклі зранку, а пасля поўдня вярталіся абвешаныя клункамі.

Мой калега Пётр Германюк спытаў мяне аднойчы, якім способам можна зарабіць кучу грошай.

— Бізнесам трэба заняцца, — раю яму. — Глянь, колькі чужых купцоў на рынку прадае. Чаму гэтай справай сваім не заняцца?

— Купцоў шмат, гэта праўда, — падтакнуў калега, — дык хто ў іх купляе, калі людзі грошай не маюць?

І сапраўды. З снегня, у пятніцу, рынак амаль пуставаў. Дзе-нідзе бачыўся адзінокі пакупнік, ды і той не купляў. Не прыкметніці я таксама чаргі да аўтакрамы з вяндлінай. Толькі „рускія” пропанавалі

ВЕР — НЕ ВЕР

Міленкі Астронку! Прысніўся мне маляўнічы сон. Быццам я паехала ў камандзіроўку ў Белавежскую пушчу. Уяўляеш сабе?! Нейкі стары падвожіць мяне на фурманцы. Тады ідзэм з ім калі рэчкі, а ён мне пра нешта расказвае. Я тримаю ў руцэ аппарат. Да нас падходзіць нейкія акаличныя людзі, і яны таксама мне нешта расказваюць. Бачу адзін бераг рэчкі. Ён вельмі стромкі. Мы ідзэм сцежкай над рэчкай, а збоку — быццам сцяна.

Рантам тыя людзі пераглянуліся, і я адчула, што яны хочуць напасці на мяне і адабраць грошы. А што я там маю, моіх дзесяць злотых у кашальку.

Рэчка глыбокая і шырокая, а вада ў ёй блакітная. Двое з тых людзей стаялі на беразе перада мною, а трох — заду. І як бы была сярод іх адна дзяўчына. Як толькі я ўсведаміла сабе, што яны хочуць зрабіць, я ад страху прачнулася. Што будзе?

СЯБРОЎКА

спіртое і папяросы. Тоё ж было і на другі дзень, у суботу. Купцы выглядалі кліентаў з усіх бакоў. А тыя не прыходзілі.

Рашыў я паехаць у Кляшчэлі на кірмаш. Панядзелак, 6 снежня. Гадзіна дзеўняця. Як на зімовы час, гэта рана, аднак, людзей незамнога.

З левага боку амаль на палове прылаўка прадавалі фрукты. Выбар быў вялікі. Яблыкі ад 1,40 да 2 злотых.

З правага боку стаялі ларкі з абудкам і вінаградам. Прадавалі паліякі і „рускія”. Пакупнікоў як на лякарства. На сельскагаспадарчым рынку таксама пустэча, усяго некалькі фураў з паразятымі. Бачу жыхара вёскі Чаромха. Яму пашанчавала. Парку прадаў за 170 зл. Іншыя цанілі па 140 зл., але не ўсім трапіліся кліенты. Некаторым прыйшлося вяртацца з таварамі дамоў.

Пасля дзесятага гандляры началі зачыняць ларкі. Рускія збіраліся ў Чаромху на брэсцкі цягнік. Кірмаш аказаўся ім няўдачыным. Большасць рэчаў складалі ў клункі. Не прадалі.

Бяру з-пад агароджы свой веласіпед. „Час і нам збірацца”, — шапчу быццам прыяцелю.

З худзенькім кашалёчкам у кішэні і з надзеяй на лепшыя дні пакідаю кляшчэлскі рынак.

Уладзімір СІДАРУК

Даражэнская Сябровка! Ну, што ж я магу табе сказаць, чым цябе пацешиць... Сама ведаеш, што нейкія праўлемы цябе мучаць. Бачыш, ехала ты на фурманцы з нейкім старым чалавекам. Няпэўныя справы, вырашэння якіх ты спадзяешся, не даюць табе спакою. Фурманка — хісткая справа.

А глянь, калі ласка, на ту рэчку, калі якой вы ішлі. Калі б яна была спакойная, абазначала б гэта для цябе поспех. Калі б была хуткая і шумлівая — маглі бы быць клопаты і няўдачы. А табе прыснілася рэчка з крутым берагам, які прадставіўся табе ў выглядзе сцяны. А сцяна, мая мілая, — добра не чакай! Цяжкасці, затрудненні стаяць перад табой сцяною!

Ды нават, хачу цябе папярэдзіць, мусіш сцерагчыся небяспекі! Пра гэта сведчыць тое, што тыя людзі збіраліся на цябе напасці. Сцеражыся!

Што навальніца ўсё ж пройдзе бокам, можна меркаваць па блакітнай вадзе, якая плыла ў рацэ.

АСТРОН

Адсутнасць аргументаў

Адгалоскі

Мікалай Капчук хоча дыскрэдытаўваць мяне і мае „Агістарычныя вывады” сцвярджаючы, што ненавіджу Чырвоную Армію і захапляюся даваеннымі санацыйнымі парадкамі. З таго, што я не згадзіўся з ягоным поглядам на падзеі 17 верасня 1939 года, гэтага не вынікае. Такі погляд, які прэзентуе навуковец з „глыбокім навуковымі ведамі” ў „Адказе рэпліканту” („Ніва” № 47), харектэрны для гэтак званых „навукоўцаў”. Калі брakuе аргументаў, астаецца яшчэ закід „а ў вас неграў б’юць”.

А калі гаварыць пра факты, то Мікалай Капчук не запярэчыў сваім „Ад-

казе рэпліканту”, што Чырвоная Армія, дагаварыўшыся з Гітлерам (няхай сабе і без супраціву палякаў, але і без згоды іх на гэта), заняла вялікую частку Польшчы. Што было потым, гэта зусім іншая справа. І ні пры чым тут высокая ацэнка Чырвонай Арміі дадзеная Г. Гудэрыянамі ці высновы С. Кірхмаера пра лёс беларусаў і украінцаў пад панаваннем панскаў Польшчы. Цікава, што пра лёс беларусаў і украінцаў пад панаваннем саветаў „гісторыкі з глыбокім і навуковымі ведамі” нічога не пішуть. Курпаты — гэта выдумка нацыяналіста Пазняка ці як?

Міхась КУПТЕЛЬ

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,60 zł, a kwartalnie — 33,80 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,50 (kwartalnie — 45,50), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział 11101154-207917-2700-1-67.

Niwa

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niwa”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрес рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбуская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбуская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Teksty nie zamówionych redakcją nie zwracone. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na II kwartał 2000 r. upływa 5 marca 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na II kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą: Europa — 96,00; Ameryka Pł

Ніўка

Мал. Алеся СУРАВА

Фрашкі пра нашых

Людскія паняці

„Святая Дурнота” ў святым абурэнні
Лунае над светам. Ды свету не зменіць.
Хоць свет той, здаецца, яе вельмі шануе,
Бо ў прынцыпе гэта яна там пануе.
Ды разум здаровы, давер і сумленне,
Любоў, талерантнасць ёсць свету збаўленне.
Кананізуць Дурноту надворныя слугі,
Што грудзі ім гнуць медалі за заслугі.
Ну, чаго ж то крычаць, што ўсё ім замала?
Што іншым не быць і есці хлеб з салам?!

Хай „разумныя” й „дурні” пасядаюты ды радзяць
І нам, „простым людзям”, у галовах не гадзяць.

Вандал АРЛЯНСКІ

Двухлітарная крыжаванка

1		2		3		4
		5	6			
7	8			9		
10						
	3	1				
11				12	13	
		14		15		
16			4	17		2

Гарызантальна: 1. меданосная расліна на крупы і муку, 3. дрэва з белай карой, 5. маладыя расліны прызначаныя для перасадкі, 7. спіць і курэй бачыць, 9. гмінная мясцовасць у Гайнайскім павеце, 10. частка сцябла, якая злучае плод з раслінай, 11. вежа з сігнальнымі агнямі для караблёў, 12. паслядоўны рад гукаву межах актавы, 14. мястечка з *Villa Sokrates*, 16. рад гор, 17. памылка пры вымярэнні.

Вертыкальна: 1. прылада для зграбніні сена, 2. у бярозы белая, 3. няшчасце, 4. месца залягання карысных выкапняў, 6. прозвішча аўтара „Архіпелага ГУЛАГ”, 8. малакасос, 9. горад з вежай Сірса, 11. выпрастает гарбата-

га, 13. род аўтаматычнага пісталета, 14. частка плоскасці, абмежаваная замкнёной крывою, усе пункты якой роўна аддалены ад цэнтра, 15. дзяржава з Нікасіяй.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаецца з літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія рапшэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 45 нумара

Гарызантальна: Абух, сакля, агуров, Баку, дрэйф, скавыш, Тадэмаіт, шквал, Кампінас, батыскаф, Натал, Салвадор, Рэсіфі, скарб, Фрыз, Афрыка, князь, Руан.

Вертыкальна: Гаўрук, флейта, бравэрка, хауса, булат, подых, „Фальстаф”, Кірпанос, шуба, Вато, кнот, асёл, Афрадыта, Аркона, абраза, Дэлфт, Сірын, Ліфар.

Рашэнне: **Дарафей Фіёнік.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем Яну **Карчэўскаму** з Гайнайкі і Лукашу **Пацэвічу** з Беластока.

Міколка

Адкуль даведаліся акаўчыя суседзі-кавалеры, што Міколка адзін у хаце астаўся? Паехала Маня с сынам да сястры на свята ў Беласток. Дома мусіць хтосьці быць, каб з жывінаю управіцца. Пакінула што паесці, дала загады Маня мужу. Калі б паслуҳаў сваю шлюбную палову Мікола!..

Першы прытэпай Вася. На тэлевізар. Бо ў Міколкі антэна як талерка, увес свет бачыши. Паколькі Міколка пайшоў даць каровам і авечкам паесці, Вася сам уключыў тэлевізар, узяў хрупкі, што ляжалі на століку і заняўся перакіданнем каналаў. Штосьці даўгавата Міколка ўпраўляўся (пачала цяліца Лысая), Вася пазваніў туды-сюды ды на 0700, пазамаўляў з раскошнай паненкай, што прастагнала некалькі сказаў, якія разахоўцілі Васю да жыцця. Наступная была баба ўжо не віртуальная, якую вызваў па телефоне: Дуня-Раскаруня з чырвоным носам і залатымі зубамі, што шукала прытулку ў раннія зімовыя вечары, бо з гандлем не вельмі ёй удалося. За ёю, следам па снезе, трапіў у Міколкаву хату, свежапакрытую сэйдынгам (новая Маніна ідэя), Толік Талковы з хутара Крутога. І заехалі санкамі з падлясное вёскі (ну й кава-

лак дарогі праехаўши!) Саўка з братамі Чыжыкам і Рыжыкам — яны, калі нападае снег, па вёсках не ездзяць на трактары з балонавым возам, а запрагаюць сваю кабылку-пенсіянерку і шукаюць прыгод...

Нарадзілася шчасліва цялушачка, пачысціў яе Міколка, пахваліў кароўку, надаіў малодзіву і зайшоў у хату. А там імпрэза на ўсю катушку. Тут Міколка мала не аслеп ды аглух — бухнүў яму ў вока корак ад шапманскага, прыхаванага на Новы год. Дарэчы, амаль усе бутэлькі былі ўжо выпіты, лядоўня адкрыта, стол... На стале танцавала Дуня, агаліўшы свае тлустыя клубы. А Вася замашыста рэзай вяндліны, гості бралі ў жмені кавалкі каўбас, гурочкі, заўзята лавілі слізкія грыбочки... Усё тое, што нарыхтавала Маня, вельмі пасмакавала гасцям.

— Пахвалі жоначку за вырабы, — з поўным ротам прабалбатаў Рыжык.

— Табе то добра, не нам, кавалерам.

А ягоныя браты, Чыжык з Саўкам з таго жалю, што жанок у іх няма, выйшли закурыць на вуліцу. І з таго жалю, з тae роспачы, началі тушыць цыгаркі аब ту, ёпіума, чысценкую заходнюю шалёўку.

Вечар апускаўся на лясную вёску. Ішоў Новы год. Канчалася тысячагоддзе.

Вандал АРЛЯНСКІ

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Муж прывёў жонку на перыядычны лекарскі агляд. Калі жонка выйшла з кабінета, у кабінет увайшоў муж, каб спытаць пра здароўе жонкі.

— У вашай жонкі пазаматачная цяжарнасць, — паведаміў лекар мужу.

Муж пабляднене і схапіў за кашалёк.

— Не трэба, — спыняе яго лекар, — ваша жонка ўжо заплаціла.

— Пан доктар, маецце тут яшчэ тысячу злотаў, толькі нікому пра гэта не гаварыце, а то будуць з мяне смяяцца, што не папаў куды трэба.

* * *

Сужонства на шпацыры. Муж штохвіліну аглядаецца за маладымі дзяўчатамі.

— Слухай, — абураеца жонка, — ці ты забыў, што ты — жанаты?

— Зусім наадварот, дарагая, зусім наадварот.

* * *

Кавалер просіць руку дзяўчыны. Яе бацька адносіцца да прапановы непрыхільна:

— Не маю жадання, каб мая дачка правяла ўсё жыццё з абы-якім прыдуркам.

— Таму і прашу яе руку.

* * *

Гутараць два сябры:

— Хіба развядуся са сваёй жонкаю...

— Чаму?

— Бо ўжо будзе год, як не адзываецца да мяне.

— Чалавечка, апамятайся! Дзе ж ты знайдзеш такую другую?

Куды віруем?

Лідэрныя страсці XX стагоддзя

Рэйган Апакаліптычны тэатр.

Валэнса Рэінкарнацыя: увасабленне ў цела Пілсудскага („Не хачу, ды мушу”). Плюс крыжаванка (без са-мапрымусу).

Ельцын Хлапечая прыхільнасць да панавання: „Хачу быць начальнікам!” — запаветная мара чырвона-гальштучнага піянера Барыскі. Плюс спіртное (ад першага начальніцкага глытка). Жыў у краіне, у якой збываўся мроі.

Клінтан Узурпаторства, секс, бомбакіданне. Над светам лунае Амерыка!

Сідар МАКАЦЁР